

**ПРО СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ В УКРАЇНІ**

ЩОРІЧНА ДОПОВІДЬ

за 2023 рік

**Затверджено рішенням
Вищої ради правосуддя
від 27 червня 2024 року
№ 1999/0/15-24**

Київ
2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
НЕЗАЛЕЖНІ ТА ПІДЗВІТНІ ОРГАНИ СУДОВОЇ ВЛАДИ	6
Відновлення роботи Вищої ради правосуддя	6
Судова реформа в умовах євроінтеграційних процесів	8
Участь Вищої ради правосуддя в законотворчій роботі	10
Першочергові завдання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України	12
Діяльність органів та установ системи правосуддя	12
Особливості протидії корупції в судовій системі	16
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОКРЕМОГО СУДДІ	18
Добір суддів як ключовий фактор забезпечення суддівської незалежності	18
Відновлення дисциплінарних проваджень	20
Реалізація повноважень Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо кадрових питань	24
Забезпечення гарантій недоторканності суддів	25
Розгляд Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя	26
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА КОЖНОГО НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ	32
Питання оптимізації мережі судів	32
Суддівські кадри	35
Матеріально-технічне забезпечення судів та виклики воєнного часу	38
Фінансове забезпечення судів	39
Електронне судочинство / цифровізація	42
Цифровий архів	45
Зміна територіальної підсудності судових справ	46
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	48

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

Вища кваліфікаційна комісія суддів України	–	ВККСУ
Вища рада правосуддя	–	ВРП
Громадська рада доброчесності	–	ГРД
Державна судова адміністрація України	–	ДСА України
Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія)	–	Венеційська Комісія
Європейський Союз	–	ЄС
Європейський суд з прав людини	–	ЄСПЛ
Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система	–	ЄСІТС
Єдиний реєстр досудових розслідувань	–	ЄРДР
Консультативна рада європейських суддів	–	КРЕС
Кримінальний кодекс України	–	КК України
Кримінальний процесуальний кодекс України	–	КПК України
Національна школа суддів України	–	НШСУ
Національне агентство з питань запобігання корупції	–	НАЗК
Організація Північноатлантичного договору	–	НАТО
Рада суддів України	–	РСУ
Служба судової охорони	–	ССО

ВСТУП

1. Україна послідовно й наполегливо виборює право громадян жити в незалежній, правовій, демократичній державі, яка гарантує справедливе, неупереджене судочинство. У найскладніші часи збережено відданість верховенству права, незалежності судів, захисту прав і свобод людини. Відповідно до конституційних норм права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України. Незалежне та неупереджене правосуддя є запорукою сталого розвитку суспільства і держави на засадах верховенства права.

2. Під час дії воєнного стану незалежні суди, як і інші цінності демократії, слугують захисту ключових цінностей: життя кожної людини, її прав, свободи та гідності. Це те, що надихає Україну у протистоянні з режимом росії. Незалежність суддів – необхідний елемент держави, що керується верховенством права. Тому забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя є пріоритетом у діяльності Вищої ради правосуддя. Діяльність ВРП як представника інтересів усього суддівського корпусу безпосередньо впливає на авторитет правосуддя.

3. Незважаючи на особливості здійснення правосуддя, роль судів в умовах воєнного стану нічим не відрізняється від тієї, що була в мирний час – здійснювати правосуддя справедливо, незалежно та неупереджено. За найважчих для держави випробувань Конституція України діє так само, як у звичайний період. Усі зусилля судової влади повинні бути спрямовані на максимально ефективне виконання своїх функцій, утвердження принципу верховенства права та справедливості як основної мети правосуддя.

4. Попри всі складнощі та проблеми судової влади, загострені воєнними діями, 2023 рік певною мірою став роком відновлення: сформовано повноважний склад Вищої ради правосуддя та відновлено її роботу; після цього стало можливим призначення членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, яка відновила свою діяльність; успішними стали зусилля щодо розблокування дисциплінарної функції ВРП: з 22 листопада 2023 року, після більш як дворічної перерви, розпочалися засідання Дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя, тривають процеси щодо створення служби дисциплінарних інспекторів; здійснюється робота з відновлення роботи судів, територіальна підсудність судових справ яких була змінена у зв'язку з воєнними діями.

5. Вища рада правосуддя підготувала Щорічну доповідь за 2023 рік у співпраці із судами, органами державної влади, органами та установами системи правосуддя, професійними організаціями правників, громадськими об'єднаннями, науковими установами й закладами вищої освіти, які долучилися до обговорення Щорічної доповіді за 2022 рік «Про стан забезпечення

незалежності суддів в Україні», надавши свої коментарі та зауваження стосовно проблемних питань, і внесли відповідні пропозиції до Щорічної доповіді за 2023 рік.

6. У Висновках до Щорічної доповіді за 2022 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» було окреслено основні підсумки й завдання на наступні періоди.

Одним із пріоритетних напрямів діяльності у 2023 році визначено унормування питань, які дадуть можливість розблокувати дисциплінарні процедури стосовно суддів.

Основними викликами, що стояли перед ВРП у 2023 році, були такі: створення професійної служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя; забезпечення набору висококваліфікованих доброчесних дисциплінарних інспекторів; ефективне розв'язання проблеми накопичення дисциплінарних скарг на неправомірні дії суддів, розроблення та затвердження критеріїв пріоритетності їх розгляду.

7. У зв'язку з поглибленням кадрового дефіциту в судах пріоритетними напрямами роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України визначено завершення проведення кваліфікаційного оцінювання суддів, конкурсів на зайняття вакантних посад суддів та оголошення добору суддів, проведення оцінки потреби судової системи в суддях з урахуванням умов воєнного часу та післявоєнної відбудови через оцінку рівня навантаження суддів.

8. Серед першочергових завдань ВРП на 2023 рік були: розроблення Державною судовою адміністрацією України нормативів фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів; вжиття ДСА України всіх необхідних та можливих заходів, визначених законодавством, з метою забезпечення якнайшвидшого відновлення зруйнованих судів та належних умов їх діяльності; потреба в централізованому архівуванні та поступовій цифровізації архівних судових справ, створенні системи їх збереження; забезпечення повноцінного функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи; визначення концептуальних засад щодо виконання своїх повноважень з питань контролю за діяльністю Служби судової охорони.

Визначено завдання для Голови ДСА України – в межах повноважень налагодити ефективну комунікацію з метою належного представлення судів у відносинах з Урядом та Парламентом під час підготовки проєкту Закону про Державний бюджет України.

9. Щорічна доповідь за 2023 рік відображає найбільш актуальні аспекти та проблеми стану забезпечення незалежності суддів, окреслює особливості функціонування судової влади впродовж 2023 року в умовах воєнного стану та проведення судової реформи, а також містить основні підсумки координуючої діяльності Вищої ради правосуддя, роботи органів та установ системи правосуддя, огляд стану забезпечення незалежності кожного судді та ключових

питань доступу до правосуддя для всіх, а також визначає пріоритетні завдання і рекомендації на наступний період.

НЕЗАЛЕЖНІ ТА ПІДЗВІТНІ ОРГАНИ СУДОВОЇ ВЛАДИ

10. Ефективність і якість судочинства, діяльності судової системи – невід’ємні складові якості та ефективності функціонування держави загалом.

Для того, щоб виконувати свою роль у сучасній державі й у дедалі більш взаємопов’язаній Європі, судова влада мусить бути організованою у спосіб, що забезпечує кожному з суддів свободу вирішувати справи цілком незалежно, керуючись лише правом. Аби суспільство могло вірити, що судові рішення ухвалюються з такою незалежністю, слід уникати навіть зовнішніх ознак стороннього впливу і тиску¹.

11. Це вимагає, щоб судова влада загалом була незалежною, добросовісною, підтримувала певний рівень чутливості до суспільства, а також високий рівень професіоналізму. Сприяння розумінню і повазі до незалежності судової влади та активна позиція самої судової влади, роль органів суддівського врядування із цих питань є надважливими.

Відновлення роботи Вищої ради правосуддя

12. Наявність незалежного від виконавчої та законодавчої гілок влади державного органу, який забезпечує остаточну відповідальність за підтримку судової влади в питанні незалежного здійснення правосуддя, має захищати незалежність як судової системи в цілому, так і окремих суддів і є необхідною складовою держави, що керується верховенством права.

13. Повноважність **Вищої ради правосуддя** – єдиного конституційного органу державної влади, уповноваженого забезпечувати незалежність судової влади, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, відновлена в січні 2023 року після обрання до складу ВРП нових членів, відібраних за участю Етичної ради. Основні засади діяльності Вищої ради правосуддя та її органів: верховенство права, відкритість, гласність, колегіальність, незалежність і безсторонність. ВРП гарантує, що з огляду на представництво у її складі різних суб’єктів формування жодна інституція не може домінувати над судовою владою. Проте конституційний склад ВРП (21 член ВРП) тривалий час не сформовано через необрання (непризначення) окремими суб’єктами формування своїх представників.

ВРП має особливий статус конституційного органу державної влади. Особливістю таких органів є необхідність забезпечення інституційної безперервності, виконання покладених Конституцією та законами України функцій. Конституційний Суд України в Рішенні від 18 лютого 2020 року

¹Висновок КРЄС № 24 (2021): Еволюція судових рад і їхня роль у незалежних і безсторонніх судових системах, пункт 1 (<https://rm.coe.int/opinion-no-24-2021-of-the-ccje-ukr/1680a50e49>).

№ 2-р/2020 наголошує, що має бути забезпечений принцип інституційної безперервності, який означає, що органи державної влади, встановлені Основним Законом України, продовжують постійно функціонувати в інтересах Українського народу та реалізовувати свої повноваження, виконувати завдання і функції, визначені у Конституції України.

Інституційна безперервність передбачає, що конституційний орган державної влади не може стати неповноважним та припинити свою роботу до формування нового складу цього органу, а ротація його окремих членів має відбуватися із забезпеченням повноважності всього органу.

У 2023 році залишилося не вирішеним на законодавчому рівні питання забезпечення інституційної стабільності роботи ВРП, зокрема, можливості припинення повноважень члена ВРП виключно внаслідок законного обрання на його місце нового члена від конкретного суб'єкта обрання / призначення.

Так само залишається актуальним питання, яке порушено у Щорічній доповіді за 2022 рік, щодо рівності статусу членів ВРП, згідно з яким усі члени ВРП повинні мати однаковий статус, що втілюється у правах, обов'язках та гарантіях діяльності (Висновок Консультативної ради європейських суддів № 24 (2021)).

14. Після відновлення роботи ВРП стикнулася з низкою викликів, що потребували або все ще потребують подолання. За результатами цього року своєї роботи ВРП констатує, що у нинішньому складі вона здатна працювати без будь-якого тиску, незалежно від органів законодавчої та виконавчої влади. ВРП ухвалює рішення на виконання пріоритетів судової реформи – відновлення довіри суспільства до українського судочинства, забезпечення в судах верховенства права та незалежності суддів.

15. На реалізацію одного з першочергових пріоритетів своєї роботи ВРП 1 червня 2023 року призначила членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України – державного колегіального органу суддівського врядування, який не працював із кінця 2019 року. Призначення складу ВККСУ є одним з важливих кроків проведення судової реформи у формуванні доброчесного і високопрофесійного суддівського корпусу, а також одним із завдань, яке мала виконати Україна як країна-кандидат у члени ЄС.

16. Добір членів до органів суддівського врядування, яким відводиться ключова роль у формуванні доброчесного і високопрофесійного суддівського корпусу, здійснювався на абсолютно інших засадах, із використанням нових процедур, зокрема за участю міжнародних експертів, які входили до складу Етичної ради для перевірки кандидатів на посади членів ВРП та Конкурсної комісії з добору кандидатів на посади членів ВККСУ. Добір базувався на об'єктивних критеріях на основі кваліфікації, доброчесності, здібностей та ефективності, оскільки процеси добору суддів та дисциплінарні механізми мають здійснюватися особами з високим рівнем компетентності та доброчесності.

17. Умови правового режиму воєнного стану, запровадженого в Україні у відповідь на повномасштабне вторгнення росії, започаткували нову правову базу, яка змінила ландшафт для всіх державних інституцій та українського суспільства. З відновленням на початку 2023 року роботи ВРП та пізніше – ВККСУ розпочалося виконання цими органами повноважень, що тимчасово передавались іншим органам. Тривала неповноважність органів суддівського врядування в судовій системі призвела до негативних наслідків. Для системної та якісної еволюції судової гілки влади після відновлення її архітектури потрібен час.

Судова реформа в умовах євроінтеграційних процесів

18. Після стабілізації ситуації в системі правосуддя, незважаючи на режим воєнного стану, актуальним стало питання вжиття заходів щодо відновлення довіри до судової влади. Повноцінна робота ВРП та ВККСУ зміцнює стійкість судової системи під час воєнних дій та сприяє євроінтеграції, що відбувається паралельно з боротьбою українців за незалежність на полі бою. Запит на справедливість нині є найбільш затребуваною вимогою нашого суспільства. Україна вже зробила багато кроків у реформуванні судової системи, яка відповідала б європейським стандартам.

19. Найголовніше питання, яке не вдалося реалізувати – підвищення рівня довіри до судової влади, але авторитет і довіра актуальні не лише для суддів. Вони необхідні суспільству і громадянам, які мають бути впевнені, що в судах працюють добросовісні та високопрофесійні судді і що в судах будуть захищені їхні права, інтереси та свободи².

20. Від ефективності судової влади, бездоганної репутації та здатності очищуватися від негативних явищ, зокрема, залежать перспективи просування України до членства у ЄС та НАТО. В основу сучасного європейського правопорядку покладено такі цінності, як людські права, дієва та ефективна демократія, верховенство права. Цінність верховенства права є невід'ємною частиною самої ідентичності ЄС як загального правового порядку та отримує конкретне вираження у принципах, що містять обов'язкові юридичні зобов'язання для держав – членів ЄС.

21. В умовах дії воєнного стану Україна продовжує розвиватися як демократична та правова держава, рухатися шляхом демократичних реформ та реформ у сфері верховенства права.

17 червня 2022 року у своїх рекомендаціях щодо надання Україні статусу кандидата в члени ЄС Європейська комісія серед семи умов для надання цього

---

²Інтерв'ю Голови ВРП Григорія Усика в Національному телемарафоні «Єдині новини» (<https://lexinform.com.ua/v-ukraini/grygorij-usyk-zapyt-na-spravedlyvist-ye-priorityetnym-u-nashomu-suspilstvi/>).

статусу визначила завершення Етичною радою перевірки доброчесності кандидатів у члени ВРП та відбір кандидатів до ВККСУ.

23 червня 2022 року Європейська рада узгодила надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Водночас перед Україною поставлено низку завдань, які необхідно виконати на шляху до європейської інтеграції, з-поміж яких продовження судової реформи в Україні. Її реалізація, у свою чергу, неможлива без забезпечення державою гарантій незалежності судової влади, зокрема в частині фінансування.

У листопаді 2023 року Європейська комісія рекомендувала Раді ЄС розпочати переговори про вступ з Україною та здійснювати моніторинг прогресу і дотримання вимог у всіх сферах, пов'язаних із початком переговорів.

14 грудня 2023 року Європейська рада ухвалила рішення про відкриття переговорів щодо вступу України до Європейського Союзу.

22. Реформа судової системи, яка наразі триває, докорінно відрізняється від попередніх та є одним з основних індикаторів оцінки готовності України до інтеграції в ЄС. Моніторинг проведення реформ у поєднанні із прозорістю та відкритістю системи державних органів, пов'язаних з організацією роботи органів правосуддя, та самих органів правосуддя підвищує рівень довіри, зокрема з боку міжнародної спільноти, до ефективності проведення та перспектив подальшої реалізації судової реформи.

23. У Звіті Європейської комісії щодо України за 2023 рік вказано, що, незважаючи на воєнні дії та їхній вплив на всі рівні українського суспільства, а також запроваджений воєнний стан, український Уряд і Парламент продемонстрували рішучість у проведенні необхідних реформ, передбачених процесом вступу до ЄС. Стосовно функціонування судової системи Україна має певний рівень готовності та повинна продовжувати докладати зусиль для реалізації реформ. Незважаючи на російську агресію, Україна продовжувала надавати послуги у сфері правосуддя та досягла значного прогресу у впровадженні реформи органів суддівського врядування, спрямованої на забезпечення доброчесності та професіоналізму. Незважаючи на значні виклики, українські інституції продемонстрували неабияку стійкість і запровадили необхідні законодавчі та організаційні заходи, які дають їм змогу продовжувати надавати послуги у сфері правосуддя громадянам і підприємствам під час дії воєнного стану.

24. Ухвалення на засіданні Генеральної асамблеї Європейської мережі рад правосуддя, яке відбулося 8–9 червня 2023 року в місті Любляна (Республіка Словенія), рішення про надання Вищій раді правосуддя статусу спостерігача в Європейській мережі рад правосуддя є надзвичайно важливим кроком у контексті євроінтеграційних процесів.

25. Це можливість встановити прямі контакти із представниками більш ніж двадцяти рад правосуддя країн ЄС та країн – кандидатів на вступ до ЄС для

обміну досвідом і найкращими практиками з усього спектру питань, пов'язаних із діяльністю судової влади, з метою підвищення ефективності її роботи та забезпечення прав людини в Україні.

26. ВРП продовжила міжнародну співпрацю з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, дипломатичними представництвами і проєктами (програмами) міжнародної технічної допомоги у напрямках зміцнення верховенства права, сприяння подальшому розвитку судової влади в Україні та зменшення впливу воєнного стану на діяльність органів системи правосуддя, що включає повоєнне відновлення, впровадження ІТ-рішень, підтримку діяльності Вищої ради правосуддя з виконання її конституційних повноважень, впровадження міжнародних стандартів та кращих європейських практик. Серед іншого, забезпечено участь членів ВРП в обговоренні напрацювань міжнародних експертів щодо функціонування органів суддівського врядування та самоврядування, відбору суддів, системи дисциплінарної відповідальності суддів, системи суддівської освіти, а також щодо оцінювання суддів та рекомендацій щодо подальшого вдосконалення цих систем.

Участь Вищої ради правосуддя в законотворчій роботі

27. Успіх судової реформи залежить від якості розроблення, швидкості прийняття нових нормативних конструкцій та їх комплексного впровадження у правову систему України.

Реформи фундаментальних державних інститутів, наприклад судової влади, слід проводити лише після належного аналізу поточної ситуації та можливого впливу нового законодавства, що свідчить про необхідність запропонованих змін. Вони повинні бути прийняті після консультацій з основними зацікавленими сторонами на основі принципів прозорості та всеосяжності, і їх внесок має бути важливим для підготовки збалансованого та ефективного законодавства у цих галузях³.

28. Будь-які законодавчі зміни мають відбуватися з неухильним дотриманням вимог Конституції України, не повинні негативно впливати на незалежність суддів та органів судової влади. Стабільність законодавства, його якість та відповідність вимогам суспільної практики визнаються невід'ємною складовою принципу верховенства права, виступають гарантією забезпечення та захисту прав та свобод людини і громадянина. Залучення ВРП до нормотворчої діяльності, зокрема експертизи законопроектів, сприяє комунікації між гілками влади, врахуванню проблем, що виникають під час здійснення правосуддя, їх швидкому та ефективному врегулюванню.

---

³Висновок № 969/2019 Європейської Комісії «За демократію через право» щодо змін до законодавчих актів, які регулюють статус Верховного Суду та органів суддівського врядування, м. Страсбург, 9 грудня 2019 року, пункт 9 ([https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)027-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)027-e)).

29. Відсутність у ВРП права законодавчої ініціативи актуалізує питання впровадження дієвих механізмів взаємовідносин між нею та суб'єктами законодавчої ініціативи для оперативного, системного та кваліфікованого розгляду питань щодо правосуддя. Істотно важливо, щоб Вища рада правосуддя залучалася до цієї роботи на кожному етапі розроблення і впровадження планів реформування. Це забезпечить незалежність суддів, дієвість реформ та довіру до судової системи.

Органи влади повинні приділяти належну увагу факторам стабільності законодавства з питань судової системи. Вносячи зміни, органи влади повинні прийняти комплексний і послідовний підхід, проводячи ретельний аналіз ситуації з метою виявлення та ефективного усунення основних проблем, беручи також участь у прозорому та інклюзивному діалозі з усіма зацікавленими сторонами⁴.

30. Вища рада правосуддя бере участь у законотворчій роботі шляхом надання обов'язкових до розгляду консультативних висновків щодо законопроектів з питань утворення, реорганізації чи ліквідації судів, судоустрою і статусу суддів.

ВРП упродовж 2023 року ухвалила **21 рішення про затвердження консультативних висновків**. Серед них законопроекти, ухвалення яких було найбільш актуальним для судової системи та діяльності Вищої ради правосуддя, що стосувалися відновлення дисциплінарної функції ВРП, вдосконалення добору кандидатів на посаду судді. У більшості висновків ВРП підтримала законопроекти з урахуванням висловлених зауважень та пропозицій.

Недостатньо мати законодавчу базу, потрібно її аналізувати і вдосконалювати, виконувати норми законів. Важливо вносити точкові зміни до законів, а не щоразу їх оновлювати. Судовий устрій нашої держави перебуває під загрозою постійних законодавчих змін⁵.

31. Суперечливі законопроекти негативно впливають на судову реформу загалом і на стабільність судової системи зокрема.

Тривала неповноважність ВРП та ВККСУ, неможливість здійснення дисциплінарної функції актуалізували необхідність аналізу причин, що призвели до негативних наслідків функціонування судової системи протягом тривалого часу. Такий аналіз важливий для вдосконалення законодавчих норм з

---

⁴Спільний Висновок CDL(2023)039 Венеційської комісії та Генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи щодо подальших дій. До спільного висновку щодо проекту змін до закону «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів щодо діяльності Верховного Суду та органів судової влади (CDL-AD(2020)022), м. Страсбург, 9 жовтня 2023 року, пункт 26 (https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/spilnyy_vysnovok_vk_ta_dgi_neof_pereklad_ukr_1.pdf).

⁵Виступ Голови ВРП Григорія Усика під час участі 27–28 листопада 2023 року у зустрічі представників органів державної влади України з експертами Ради Європи для обговорення рекомендацій європейських експертів щодо функціонування українських органів судового врядування та самоврядування в Україні, щодо можливих шляхів розвитку законодавства України про дисциплінарну відповідальність суддів, а також щодо розвитку законодавства з оптимізації процедур добору суддів, м. Варшава, Республіка Польща (<https://hcj.gov.ua/news/zakony-potribno-vykonuvaty-i-tochkovo-vdoskonalyuvaty-ne-shchorazu-povnistyuzminyuvaty-golova>).

метою запобігання кризовим явищам у суддівському врядуванні та забезпечення його стабільного і безперервного функціонування в майбутньому.

Першочергові завдання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

32. ВРП у стислі строки сформувала повноважний склад **Вищої кваліфікаційної комісії суддів України**, яка вже активно вирішує питання заповнення вакантних посад суддів у судах шляхом оголошення конкурсного добору, що дасть змогу стабілізувати роботу судової системи.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України першочерговими напрямками своєї діяльності визначила подолання викликів, які залишилися у спадок від попереднього складу ВККСУ, вирішення питання щодо суддів, які з 2017 року до 2019 року не призначені указами Президента України, встановлення штатної чисельності судів, відрядження суддів. Серед проблем – незавершені конкурсні процедури, що здійснюються за участю Громадської ради доброчесності⁶.

Сприяння відновленню роботи Громадської ради доброчесності стало пріоритетним у роботі ВККСУ. Після оприлюднення оголошення про скликання зборів представників громадських об'єднань та подання ними відповідних документів ВККСУ ухвалила рішення про відповідність громадських об'єднань вимогам до участі у зборах представників громадських об'єднань для створення ГРД.

33. У серпні 2023 року сформовано склад Громадської ради доброчесності, яка утворюється при ВККСУ на постійній основі та діє на засадах колегіальності з метою сприяння у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики, доброчесності, покликана представляти інтереси громадян під час формування та реалізації державної політики в частині формування високопрофесійного та доброчесного суддівського корпусу.

З початком діяльності ГРД стало можливим відновлення процедур добору суддів, а продуктивна взаємодія між ВККСУ та ГРД сприяла ефективному виконанню завдань державним колегіальним органом суддівського врядування.

Суспільна довіра та повага до судової влади є гарантіями ефективності системи правосуддя, однак інститут громадського нагляду в судовій системі має функціонувати таким чином, щоб дотримати справедливий баланс між впливом на судову систему та її незалежністю.

Діяльність органів та установ системи правосуддя

34. Забезпечення діяльності судів та суддів полягає у створенні належних умов для їх роботи – достатнього матеріально-технічного і кадрового забезпечення, організації ефективного діловодства, ведення необхідної судової статистики та архіву, організації будівництва, ремонту, утримання та

---

⁶XI Міжнародний судово-правовий форум, 13–14 липня 2023 року, м. Київ (<https://pravo.ua/khi-mizhnarodnyi-sudovo-pravovyi-forum-eksperty-proanalizuvaty-osnovni-vyklyky-pravosuddia-pid-chas-viiny/>).

облаштування приміщень судів для комфортного та безпечного перебування в них громадян і працівників апаратів судів, а також у впровадженні комп'ютеризації судочинства, діловодства та інформативно-аналітичного забезпечення. Усі ці заходи спрямовані на здійснення завдань судової влади – гарантування доступного, незалежного та неупередженого правосуддя в державі.

Цей підрозділ присвячено роботі інших органів, покликаних забезпечити належний рівень діяльності судової влади, зокрема ДСА України, Служби судової охорони та Національної школи суддів України.

35. За результатами розгляду звіту Голови ДСА України про діяльність Державної судової адміністрації України у 2022 році рішенням ВРП від 20 липня 2023 року № 740/0/15-23⁷ надано низку рекомендацій. Заслухавши інформацію ДСА України щодо їх виконання, ВРП рішенням від 12 грудня 2023 року № 1256/0/15-23⁸ рекомендувала Голові ДСА України або особі, яка виконує його обов'язки, розробити нормативи кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів (з урахуванням позиції Міністерства фінансів України щодо нормативів фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів) та подати їх на розгляд Вищої ради правосуддя не пізніше 1 березня 2024 року.

36. У рішенні від 27 липня 2023 року № 756/0/15-23 «Про розгляд звіту щодо діяльності Служби судової охорони у 2022 році»⁹ ВРП звернула увагу керівництва **Служби судової охорони** на необхідність неухильного забезпечення підтримання громадського порядку в судах, охорони приміщень судів, органів та установ системи правосуддя в умовах воєнного стану, а також продовження та завершення у 2023 році взяття під охорону решти об'єктів органів системи правосуддя; вжиття ефективних заходів, спрямованих на забезпечення належної охорони судів, які відновлюють роботу на деокупованих територіях, зокрема щодо структури та штатної чисельності територіальних підрозділів (територіальних управлінь), які відновлюють діяльність.

З огляду на актуальність питань, які стосуються діяльності Служби судової охорони як державного органу в системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах, Вища рада правосуддя звернулась до ДСА України як головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності ССО стосовно вжиття заходів з метою належного контролю та фінансового забезпечення діяльності Служби судової охорони.

---

⁷Рішення ВРП від 20 липня 2023 року № 740/0/15-23 «Про Звіт Голови Державної судової адміністрації України про діяльність Державної судової адміністрації України за 2022 рік» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/40744>).

⁸Рішення ВРП від 12 грудня 2023 року № 1256/0/15-23 «Про заслуховування інформації Державної судової адміністрації України щодо виконання наданих рекомендацій та результатів усунення недоліків, вказаних у рішенні Вищої ради правосуддя від 20 липня 2023 року № 740/0/15-23 «Про Звіт Голови Державної судової адміністрації України про діяльність Державної судової адміністрації України за 2022 рік»» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/42379>).

⁹Рішення ВРП від 27 липня 2023 року № 756/0/15-23 «Про розгляд звіту щодо діяльності Служби судової охорони у 2022 році» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/40760>).

37. У Звіті Європейської комісії щодо України за 2023 рік зазначено, що Україна вжила масштабних правових, інституційних та практичних заходів для гарантування безпеки приміщень судів та безпеки суддів і працівників апарату судів. Служба судової охорони має продовжувати розбудовувати свою спроможність забезпечувати дієву безпеку судів та їхніх працівників, зокрема шляхом удосконалення оцінювання ризиків та реагування на них, а також шляхом встановлення охоронного обладнання та вжиття інших необхідних заходів.

38. Упродовж 2023 року ССО **взяла під охорону 53 об'єкти системи правосуддя (із них 52 – суди)**, які розміщені в 55 будівлях.

Через захоплення (окупацію) частини території України, пошкодження (руйнування) приміщень та/або активні бойові дії в місцях розташування об'єктів системи правосуддя на кінець 2023 року **тимчасово призупинено охорону 56 об'єктів**, з яких 44 розміщені на тимчасово захопленій (окупованій) частині території України, а 12 розташовані в місцевості, наближеній до районів проведення активних бойових дій.

Водночас ССО **поновила охорону приміщень** Херсонського апеляційного суду, Херсонського міського суду Херсонської області, Територіального управління ДСА України в Херсонській області та Новгородівського міського суду Донецької області.

Станом на 31 грудня 2023 року територіальні підрозділи ССО **забезпечили охорону та підтримання громадського порядку в 639 судах, органах та установах системи правосуддя**, розміщених у 685 будівлях.

39. Завдяки вжитим превентивним заходам у 2023 році співробітники територіальних підрозділів ССО не допустили пронесення до приміщень судів понад **196,7 тис. заборонених речей і предметів**, які становлять потенційну небезпеку для суддів та учасників судових процесів, зокрема майже 12,6 тис. одиниць зброї та 57 тис. ножів¹⁰.

ССО забезпечила охорону громадського порядку й безпеку під час проведення **489 судових засідань, що мали суспільний резонанс**. Зокрема, 91 таке судове засідання супроводжувалося масовими заходами за участю 2,8 тис. громадян.

Співробітниками ССО припинили **35 протиправних діянь** (у залах судових засідань – 13, в інших приміщеннях судів – 21, на території суду – 1) та передали підрозділам Національної поліції України **28 правопорушників**.

40. Унаслідок збройної агресії рф проти України збільшилася кількість повідомлень про мінування приміщень судів, органів та установ системи правосуддя. ССО спільно із суб'єктами взаємодії (Національна поліція України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій) провела відповідні заходи

---

¹⁰Звіт про діяльність Служби судової охорони у 2023 році (вх. № 3184/0/8-24 від 12 березня 2024 року).

реагування. За результатами проведених обстежень вибухонебезпечних предметів не виявлено¹¹.

41. Протягом 2023 року територіальні підрозділи ССО вживали спеціальних заходів забезпечення безпеки щодо 42 осіб (29 суддів, 2 члени їхніх сімей та 11 працівників апарату суду), а саме: заходи особистої охорони – щодо 26 суддів (із них 12 суддів ВАКС), 2 членів їх сімей та 10 працівників апарату суду; заходи з охорони житла та майна – щодо 1 судді; інші спеціальні заходи забезпечення безпеки – щодо 2 суддів та 1 працівника апарату суду.

Водночас нагальною проблемою є відсутність додаткових асигнувань для виплати співробітникам ССО додаткової винагороди, передбаченої постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану». На початок 2024 року заборгованість щодо виплати цієї додаткової винагороди становила більше 1 млрд гривень¹².

42. **Національна школа суддів України** надала інформацію щодо своєї діяльності впродовж 2023 року, повідомивши, що продовжувала опікуватися питаннями підготовки висококваліфікованих суддівських кадрів.

У програмах підготовки суддів усіх категорій основна увага приділялась питанню відповіді на нові виклики, які постали перед Україною, зокрема: організації роботи судів під час воєнного стану, удосконаленню та уніфікації судової практики у справах про воєнні та військові злочини, злочини проти людяності, відшкодуванню шкоди, заподіяної РФ, питанню кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки України, застосуванню практики ЄСПЛ під час здійснення судочинства.

НШСУ забезпечувала варіативність видів навчальних продуктів, гнучкість у їх використанні, удосконалення тренінгових та альтернативних форм і методів навчання суддів, у тому числі дистанційних. Загалом у 2023 році за рахунок коштів Державного бюджету України та коштів міжнародних організацій було проведено **186 навчальних заходів для суддів**.

43. Реформування законодавства про судоустрій, а також переформатування органів суддівського врядування, що відбулось в останні роки, покликані сприяти підвищенню рівня довіри до судової влади та забезпеченню європейських стандартів правосуддя в Україні.

Запровадження відповідних стандартів правосуддя та забезпечення здійснення добору суддів відповідно до нових правил залежать, зокрема, від діяльності НШСУ, яка є державною установою зі спеціальним статусом у системі правосуддя та утворюється при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України.

¹¹Звіт про діяльність Служби судової охорони у 2023 році (вх. № 3184/0/8-24 від 12 березня 2024 року).

¹²Рішення ВРП від 16 травня 2024 року № 1498/0/15-24 «Про Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2023 рік» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/45531>).

Визнаючи високий рівень відповідальності перед суспільством за результати роботи, зокрема забезпечення формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, Вища рада правосуддя акцентує на необхідності удосконалення законодавства, що регулює діяльність НШСУ, насамперед впровадження законодавства, що регулює порядок призначення, звільнення ректора та звітування установи про свою діяльність перед органами суддівського врядування, а також внесення змін до Статуту Національної школи суддів України.

Особливості протидії корупції в судовій системі

44. Суспільство висуває до всіх державних інституцій високі вимоги щодо добросовісності та ефективності їхньої діяльності.

Одним із важливих вимірів для оцінки ефективності ВРП є її здатність мінімізувати корупцію в судовій системі, покращити довіру до інституції.

Протидія корупції є одним із першочергових завдань, оскільки корупція підриває довіру громадськості, а отже, легітимність судової влади загалом. ВРП виступає за нещадну непримириму боротьбу з корупційними проявами на всіх рівнях.

З іншого боку, ефективна протидія корупції неможлива без незалежної судової влади та дотримання принципу верховенства права. Для забезпечення результативності та сталості антикорупційних зусиль Україна повинна продовжувати розвивати потенціал судового переслідування та ухвалення остаточних судових рішень у таких справах, зокрема щодо арешту та конфіскації активів, набутих у незаконний спосіб.

45. ВРП звертає увагу на потребу у створенні атмосфери нетерпимості до корупції у суддівському середовищі та наголошує, що рішення, вчинки кожного судді впливають на формування суспільної думки про всю судову систему, на рівень довіри громадян до судів загалом. ВРП закликає кожного суддю бути відповідальним, усіяко запобігати порушенням закону, з честю і гідністю нести високе звання судді.

46. Окремі випадки проявів корупції в системі правосуддя, а також вручення представникам судової системи підозр у вчиненні кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України стали підставою для прийняття Верховною Радою України Постанови від 29 травня 2023 року № 3119-IX «Про Заяву Верховної Ради України “Про необхідність жорсткого і безкомпромисного подолання проявів корупції в системі правосуддя”»¹³, а також для введення в дію Указом Президента України від 30 червня 2023 року № 359/2023 рішення Ради національної безпеки і оборони України від

---

¹³Постанова Верховної Ради України від 29 травня 2023 року № 3119-IX «Про Заяву Верховної Ради України “Про необхідність жорсткого і безкомпромисного подолання проявів корупції в системі правосуддя”» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3119-20#Text>).

23 червня 2023 року «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя»¹⁴.

47. Рішенням ВРП від 8 червня 2023 року № 620/0/15-23¹⁵ затверджено Заяву Вищої ради правосуддя «Про забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя», якою підтримано вжиття невідкладних заходів, що сприятимуть відновленню рівня довіри до системи правосуддя. Наголошено, що відповідні ініціативи мають здійснюватися в умовах дотримання принципу незалежності суддів.

48. Вища рада правосуддя, поділяючи позицію щодо необхідності вчинення рішучих дій для забезпечення довіри до судової гілки влади та запобігання в органах судової влади проявам корупції, яка становить загрозу національній безпеці та інтересам України, зазначає, що ганебні прояви – корупційні дії окремих осіб – не можуть ставити під удар авторитет судової гілки влади, суддів, які сумлінно працюють заради відновлення справедливості. Безумовно підтримуючи системну боротьбу з будь-якими проявами корупції в судовій системі, ВРП наголошує, що будь-які дії чи законодавчі зміни не повинні впливати на незалежність суддів та органів судової влади. Основна небезпека захоплення суспільства боротьбою із суддівською корупцією полягає у знищенні незалежності судової системи.

У 2023 році Вища рада правосуддя надала згоду на утримання під вартою 10 суддів, підозрюваних у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень.

49. Основними здобутками 2023 року у сфері функціонування органів судової влади є:

розвиток демократичних реформ та реформ у сфері верховенства права в умовах дії воєнного стану;

відновлення повноцінної роботи Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

розширення міжнародної співпраці Вищої ради правосуддя;

участь ВРП у законотворчій діяльності шляхом надання консультативних висновків;

відновлення дисциплінарних та конкурсних процедур стосовно суддів;

посилення ефективності повноважень ВРП щодо надання рекомендацій органам та установам системи правосуддя.

50. Серед пріоритетних завдань на наступний рік залишаються:

налагодження ефективної взаємодії органів суддівського врядування, органів та установ системи правосуддя;

реалізація реформ у сфері правосуддя для посилення верховенства права;

¹⁴Указ Президента України від 30 червня 2023 року № 359/2023 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя»» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/359/2023#Text>).

¹⁵Рішення ВРП від 8 червня 2023 року № 620/0/15-23 «Про затвердження Заяви Вищої ради правосуддя «Про забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя»» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/39857>).

системний моніторинг законопроектів, які стосуються судоустрою, судочинства, статусу суддів та інших питань, пов'язаних із функціонуванням системи судоустрою, належне правове регулювання на рівні підзаконних актів;

проведення аналізу нормативної бази з метою заповнення наявних законодавчих прогалин;

в умовах відсутності у ВРП права законодавчої ініціативи – забезпечення всебічного фахового обговорення всіх пропонованих ідей щодо зміни правового регулювання, урахування позиції судової влади;

необхідність впровадження відповідних гарантій для забезпечення стабільної та безперебійної роботи суддівського врядування;

розроблення та затвердження нормативів кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОКРЕМОГО СУДДІ

51. Незалежність судової влади як частини державної влади забезпечується гарантіями незалежності та недоторканності суддів – носіїв цієї влади, що прямо передбачено статтею 126 Конституції України. Такими гарантіями є, зокрема, здійснення правосуддя виключно судами, особливий порядок призначення, притягнення до відповідальності та звільнення суддів, здійснення правосуддя відповідно до встановленої законом процедури, недопустимість втручання у здійснення правосуддя, впливу на суд або суддів у будь-який спосіб, неповаги до суду та встановлення відповідальності за такі діяння, особливий порядок фінансування та організаційного забезпечення судів, належне матеріальне забезпечення суддів.

Добір суддів як ключовий фактор забезпечення суддівської незалежності

52. Істотною гарантією незалежності суду й суддів є наявність демократичної процедури формування суддівського корпусу, що унеможливорює вплив на цей процес. Призначення суддів є ключовим питанням судової незалежності.

Правила відбору та призначення на посаду суддів незалежним органом вимагають здійснення відбору на основі здатності кандидатів вільно і неупереджено оцінювати справи, що передаються на їхній розгляд, та застосовувати закон із повагою до гідності людини¹⁶.

Головна мета – це насамперед оцінити здатність кандидата надати незалежну оцінку справам, які розглядаються суддями, тобто вміння висловити незалежну думку. Уміння застосувати закон стосується водночас і знання законодавства, і здатності застосувати його на практиці. Відбірковий орган повинен забезпечити відбір також за тим критерієм, який стосується поведінки кандидата в судді, що має ґрунтуватися на повазі до людської гідності та є надзвичайно важливим у спілкуванні особи, що наділена високими

---

¹⁶Європейська Хартія про статус суддів, пункт 2.1 (<https://court.gov.ua/userfiles/05.pdf>).

повноваженнями, з учасниками судового процесу, які часто переживають складні життєві ситуації¹⁷.

53. Необхідність зміни досить складної та тривалої процедури добору суддів та скорочення строку підготовки суддівських кадрів стала не лише предметом обговорення в суддівській спільноті, а й рекомендацією наших міжнародних партнерів. Відповідні правові механізми відбору суддів потребують подальшого доопрацювання. Авторитет судової влади може бути збережений лише в тому випадку, якщо правова система запровадить адекватні механізми для забезпечення того, щоб кандидати не призначалися на посаду судді, якщо вони не мають необхідних компетенцій або не відповідають найвищим вимогам доброчесності.

54. На думку Вищої ради правосуддя, саме поняття доброчесності, як і її критерії, є досить багатоскладовим суб'єктивним поняттям, що може широко тлумачитися та не має чіткого законодавчого визначення у країнах, які є членами Ради Європи.

Серйозне занепокоєння викликає те, що таке поняття, як «доброчесність», не має чітко визначених меж або прикладу тривалого застосування на законодавчому рівні в інших країнах, що суттєво ускладнює його регламентацію.

З порушеного питання Венеційська Комісія як дорадчий орган Ради Європи з питань конституційного права зазначала, що оцінювання суддів України щодо професіоналізму, етичності та доброчесності є надзвичайним заходом, який має бути обмеженим у часі та вимагає найвищої міри обережності, має здійснюватися швидко та ефективно¹⁸.

55. На виконання Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки має здійснюватися розроблення єдиних критеріїв (індикаторів) для оцінки доброчесності та професійної етики судді, а також критерію (індикатора) доброчесності кандидата на посаду судді.

56. Наприкінці 2023 року внесено зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар'єри. Новими нормами до повноважень Вищої ради правосуддя віднесено затвердження єдиних показників для оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді) після консультацій з Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Радою суддів України та Громадською радою доброчесності.

Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України та Громадській раді доброчесності необхідно виробити універсальний підхід до

¹⁷Пояснювальна записка до Європейської Хартії про статус суддів від 10 липня 1998 року, пункт 2.1 (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a46#Text).

¹⁸Рішення ВРП від 30 листопада 2023 року № 1157/0/15-23 «Про надання консультативного висновку щодо законопроекту № 10140-д» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/41950>).

визначення доброчесності судді (кандидата на посаду судді), єдині уніфіковані критерії її оцінювання.

Відновлення дисциплінарних проваджень

57. Коли судді не виконують своїх обов'язків ефективно та неупереджено або коли мають місце дисциплінарні порушення, мають бути вжиті всі необхідні заходи, за умови, що вони не впливають на незалежність правосуддя¹⁹.

Дисциплінарна відповідальність суддів як одна зі складових підзвітності судді покликана сприяти належному виконанню суддями своїх професійних обов'язків. Кожна особа в демократичній державі має право відреагувати на суддівське свавілля і порушення суддями стандартів доброчесності та професійної етики. Ефективне здійснення дисциплінарних проваджень спрямоване на досягнення рівноваги між суддівською незалежністю та підзвітністю судової влади.

З огляду на це національне законодавство має передбачати безперервну, ефективну, прозору та справедливую систему притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, спрямовану на підтримання впевненості суспільства у компетентності судді та в тому, що він / вона організовує своє професійне, публічне та приватне життя з дотриманням правил суддівської етики.

58. Відсутність протягом тривалого часу можливості виконувати дисциплінарну функцію унеможлиблювала забезпечення гарантій незалежності судді щодо особливого порядку притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Ефективне розв'язання проблеми накопичення дисциплінарних скарг на неправомірні дії суддів, а також розроблення та затвердження критеріїв пріоритетності розгляду дисциплінарних справ – стали суттєвими викликами в роботі ВРП у 2023 році.

59. Унормування питань, які розблокують дисциплінарні процедури стосовно суддів, ВРП визначила пріоритетом у своїй діяльності після відновлення повноважного складу та звернула увагу органів законодавчої та виконавчої влади на необхідність, використовуючи всю повноту влади, ухвалити обґрунтовані рішення та із застосуванням комплексного підходу розв'язати проблеми, які виникли внаслідок тривалого нездійснення дисциплінарних процедур.

Новий склад ВРП на початку діяльності не зміг розпочати розгляд дисциплінарних скарг, оскільки не була створена служба дисциплінарних інспекторів. Ураховуючи кількість накопичених дисциплінарних справ та досить значний час, необхідний для створення служби інспекторів, особливо в

¹⁹Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13 жовтня 1994 року, пункт 1 принципу VI (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323#Text).

умовах воєнного стану в Україні, Парламент вирішив тимчасово покласти здійснення повноважень дисциплінарних інспекторів на членів Дисциплінарних палат ВРП.

60. Верховна Рада України прийняла два закони про відновлення дисциплінарного провадження щодо суддів та створення незалежної служби дисциплінарних інспекторів на основі прозорої процедури відбору із залученням міжнародних експертів.

61. У період, коли ВРП не здійснювала дисциплінарної функції, було узагальнено практику розгляду Вищою радою правосуддя та її дисциплінарними органами дисциплінарних справ щодо суддів (за матеріалами справ 2017–2021 років) і оприлюднено на офіційному вебсайті Вищої ради правосуддя відповідно до рішення Вищої ради правосуддя від 14 грудня 2023 року № 1315/0/15-23²⁰.

В узагальненні надано характеристику кожній із підстав дисциплінарної відповідальності суддів; наведені приклади поширених типових порушень, за які судді притягувалися до дисциплінарної відповідальності за відповідною підставою, а також приклади діянь суддів, що визнані істотними дисциплінарними проступками; приділено увагу обставинам, з огляду на які ухвалювалися рішення про відмову у притягненні суддів до дисциплінарної відповідальності. Підготовлено пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері дисциплінарної відповідальності суддів з урахуванням виявлених недоліків у конструкції правових норм, які визначають підстави дисциплінарної відповідальності суддів.

62. Дисциплінарні правопорушення потребують уточнення та належного формулювання.

Оскільки деякі скарги на дії / бездіяльність суддів фактично використовуються заявниками з метою тиску на суд і суддів, містять у собі непідтверджену інформацію та/або використовуються як спосіб зміни складу суду, або іншого впливу на ухвалення рішення судом, Рада суддів України у пропозиціях до цієї доповіді запропонувала під час проведення узагальнень результатів розгляду Вищою радою правосуддя скарг окремо вивчати випадки недобросовісного використання заявниками інституту скарги на суддів, а після аналізу таких узагальнень розглянути можливість ініціювання змін до чинного законодавства шляхом передбачення санкцій за подання завідомо безпідставних скарг на суддів²¹.

63. У висновках Щорічної доповіді за 2022 рік серед пріоритетних завдань на 2023 рік ВРП визначила ефективне розв'язання проблеми накопичення

²⁰Рішення ВРП від 14 грудня 2023 року № 1315/0/15-23 «Про узагальнення практики розгляду Вищою радою правосуддя та її дисциплінарними органами дисциплінарних справ щодо суддів (за матеріалами справ 2017–2021 років)» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/42539>).

²¹Лист РСУ (вх. № 7307/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

дисциплінарних скарг на дії суддів, а також розроблення та затвердження критеріїв пріоритетності їх розгляду.

З 1 листопада 2023 року ВРП відновила розподіл між членами ВРП скарг щодо дисциплінарного проступку судді та скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора, розподіл яких було зупинено рішенням Вищої ради правосуддя від 5 серпня 2021 року № 1809/0/15-21, з метою негайного відновлення дисциплінарної функції ВРП, а також забезпечення рівномірного розподілу справ між членами ВРП.

Сформовано склад трьох Дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя та 22 листопада 2023 року, після тривалої перерви, розпочалися засідання Дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя.

Після відновлення автоматизованого розподілу скарг із **1 листопада до 31 грудня 2023 року** розподілено **14 004** дисциплінарні скарги, дисциплінарні провадження в яких не завершені попереднім складом ВРП, та скарги, які надійшли з 5 серпня 2021 року до 31 грудня 2023 року.

64. У зв'язку з необхідністю врегулювання деяких процедурних питань, пов'язаних зі здійсненням дисциплінарного провадження щодо суддів, ВРП внесла зміни до Регламенту Вищої ради правосуддя, виклавши його в новій редакції. Однією з новел Регламенту є норма, згідно з якою рішення Дисциплінарної палати ухвалюється **відкритим поіменним голосуванням** простою більшістю голосів. Для **забезпечення прозорості** дисциплінарного провадження перебіг засідання з розгляду дисциплінарної справи транслюється в режимі реального часу на офіційному вебсайті ВРП, крім розгляду дисциплінарної справи в закритому засіданні. Упроваджуючи в діяльність високі стандарти організації роботи, Вища рада правосуддя демонструє готовність до відкритого та чесного діалогу із суспільством.

65. ВРП визначила **послідовність розгляду дисциплінарних скарг**, ураховуючи їхню важливість, встановивши, що дисциплінарні провадження щодо суддів здійснюються в хронологічному порядку та з урахуванням пріоритетності.

Насамперед розглядаються провадження, наслідком яких може бути звільнення судді з посади за вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді, порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна, стосовно суддів, що подали заяву про відставку чи мають рекомендацію на призначення / переведення, якщо наслідком може бути звільнення судді з посади із зазначених підстав, та щодо судді, кваліфікаційне оцінювання якого зупинено у зв'язку з розглядом дисциплінарної скарги. Якщо у скарзі наведено відомості про дії судді, що викликали значний суспільний інтерес, такі скарги також розглядаються першочергово.

Важливим є визначення стандарту доказування, згідно з яким, зокрема, притягнення судді до дисциплінарної відповідальності можливе виключно в

разі встановлення наявності у справі чітких та переконливих доказів, які, з точки зору звичайної розсудливої людини, у сукупності дають змогу дійти висновку про наявність обставин, що є підставою для притягнення до відповідальності.

66. ВРП затвердила оновлені зразки дисциплінарної скарги щодо судді (суддів), заяви про порушення суддею (судьями) вимог щодо несумісності, заяви про порушення прокурором (прокурорами) вимог щодо несумісності, привівши їх у відповідність із положеннями законодавства та Регламенту Вищої ради правосуддя.

67. У **2023 році** Дисциплінарними палатами та членами ВРП повністю завершено розгляд **2125** дисциплінарних скарг. Протягом вказаного періоду проведено **13** засідань Дисциплінарних палат. За результатами розгляду дисциплінарних скарг Дисциплінарними палатами ухвалено **48** рішень про залишення без розгляду та повернення дисциплінарних скарг ухвалами Дисциплінарних палат; **12** рішень про відкриття дисциплінарної справи; **52** рішення про відмову у відкритті дисциплінарної справи; **14** рішень про відмову у притягненні судді до дисциплінарної відповідальності та закриття дисциплінарного провадження; **6** рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності 6 суддів та застосування до них таких видів дисциплінарних стягнень: попередження (стосовно 5 суддів), подання про звільнення (стосовно 1 судді).

Крім того, члени ВРП одноособово постановили **1433** ухвали про залишення дисциплінарних скарг без розгляду.

68. Протягом 2023 року до Вищої ради правосуддя надійшло **3** скарги суддів або представників суддів на рішення Дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя у дисциплінарних справах. За результатами розгляду вказаних скарг та скарг, які надійшли в попередні періоди, ухвалено: **9** рішень про залишення рішень Дисциплінарних палат без змін; **5** рішень про скасування рішення Дисциплінарної палати про притягнення до дисциплінарної відповідальності; **5** рішень ВРП про залишення скарги судді на рішення Дисциплінарної палати без розгляду і повернення особі, яка її подала; **2** ухвали членів ВРП про залишення без розгляду та повернення скарг скаржникам; **1** рішення ВРП про залишення скарги скаржника на рішення Дисциплінарної палати без розгляду і повернення особі, яка її подала; **1** рішення за скаргою скаржника про залишення рішення Дисциплінарної палати стосовно судді без змін. Загальна кількість таких рішень – **23**.

Упродовж 2023 року надійшло **6** скарг прокурорів та **4** скарги скаржників на рішення Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, за результатами розгляду яких постановлено **2** ухвали членів ВРП про залишення без розгляду та повернення скарги.

69. Одночасно проводилася робота щодо створення професійної **служби дисциплінарних інспекторів** Вищої ради правосуддя, забезпечення набору висококваліфікованих добросесних інспекторів та встановлення адекватної винагороди. Відповідне законодавство було ухвалено.

7 грудня 2023 року Вища рада правосуддя утворила конкурсну комісію для проведення конкурсу на зайняття посад керівника служби дисциплінарних інспекторів, його заступника та дисциплінарного інспектора. До складу цієї комісії увійшли три члени ВРП та три представники, запропоновані міжнародними й іноземними організаціями, які надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи.

19 грудня 2023 року Вища рада правосуддя вирішила оголосити конкурс на зайняття посад керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника та 24 посад дисциплінарних інспекторів.

Реалізація повноважень Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо кадрових питань

70. Протягом 2023 року Вища рада правосуддя ухвалила рішення про звільнення **325** суддів.

За **загальними обставинами** звільнено 318 суддів, а саме:

у зв'язку з поданням **заяви про відставку** – 293, із них суддів місцевих судів – 139; суддів апеляційних судів – 122; суддів Верховного Суду – 23; суддів Верховного Суду України – 4; суддів Вищого адміністративного суду України – 1; суддів Вищого господарського суду України – 1; суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ – 3;

у зв'язку з поданням **заяви про звільнення за власним бажанням** – 24, із них суддів місцевих судів – 23, суддів Верховного Суду – 1;

у зв'язку з неспроможністю виконувати повноваження **за станом здоров'я** – 1.

За **особливими обставинами** Вищою радою правосуддя звільнено 7 суддів: за вчинення істотного дисциплінарного поступку – 6; на підставі підпункту 4 пункту 16¹ розділу XV «Перехідні положення» Конституції України відповідно до подання з рекомендацією ВККСУ – 1.

71. Відставка судді є особливою формою звільнення його з посади за власним бажанням та обумовлена наявністю в особи відповідного стажу роботи на посаді судді. Наслідком відставки є, зокрема, припинення суддею своїх повноважень з одночасним збереженням за ним звання судді та гарантій недоторканності.

Наслідки, пов'язані, зокрема, із втратою особою статусу судді та гарантій незалежності, які є складовими цього статусу, можуть настати винятково у випадку, якщо вину особи буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

72. За 2023 рік до ВРП надійшло **8 матеріалів** про припинення відставки суддів у порядку статті 145 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

За результатами розгляду вказаних матеріалів та тих, що надійшли за попередній період, Вища рада правосуддя ухвалила: **5** рішень про припинення відставки у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком; **3** рішення про припинення відставки судді у зв'язку з припиненням суддею громадянства України або набуттям ним громадянства іншої держави; **8** рішень про залишення без розгляду матеріалів про припинення відставки суддів.

У 2023 році не було законодавчо врегульовано питання реалізації процедури припинення повноважень судді внаслідок набуття громадянства іншої держави / втрати громадянства України, зокрема, надання Вищій раді правосуддя права ухвалювати таке рішення.

73. Відсутність повноважного складу ВККСУ впродовж майже чотирьох років призвела до зупинення кваліфікаційного оцінювання суддів.

13 листопада 2023 року ВККСУ відновила кваліфікаційне оцінювання суддів на відповідність займаній посаді. Таке оцінювання повинні пройти 1884 судді місцевих та апеляційних судів України. До етапу співбесід долучається Громадська рада доброчесності, яка має сприяти ВККСУ у встановленні відповідності судді чи кандидата на посаду судді критеріям професійної етики та доброчесності. Якісне та прозоре проведення кваліфікаційного оцінювання суддів сприятиме підвищенню довіри до правосуддя в Україні²².

74. Напередодні відновлення кваліфікаційного оцінювання ВККСУ спільно з ГРД погодили перелік індикаторів, які свідчать про невідповідність судді чи кандидата на посаду судді критеріям доброчесності та професійної етики, а також принципи їх застосування.

75. 27 грудня 2023 року набрав чинності Закон України, яким урегульовані питання продовження суддівської кар'єри суддів Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України.

Визначено, що ці судді можуть бути переведені Вищою радою правосуддя до апеляційного чи місцевого суду, що відповідає їхній спеціалізації. Вища рада правосуддя розглядатиме питання про переведення цих суддів у 2024 році.

Забезпечення гарантій недоторканності суддів

76. Дотримання гарантій недоторканності суддів у разі притягнення їх до кримінальної відповідальності убезпечить від необґрунтованого обмеження

---

²²Повідомлення «Комісія відновлює кваліфікаційне оцінювання суддів» (<https://vkksu.gov.ua/news/komisiya-vidnovlyuye-kvalifikaciyne-ocinyuvannya-suddiv>).

свободи та права вільного пересування судді у разі необхідності застосування до нього затримання, тримання під вартою, арешту, а також від можливого впливу на суддю та втручання у здійснення ним правосуддя.

77. У 2023 році ВРП відновила здійснення повноважень щодо надання згоди на затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом, ухвалення рішень про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності.

ВРП у 2023 році ухвалила **17** рішень за результатами розгляду подань про надання згоди на утримання під вартою суддів, з яких: **15** рішень про надання згоди на утримання під вартою суддів; **1** рішення про відмову у задоволенні подання про надання згоди на утримання під вартою судді; **1** рішення про повернення подання про надання згоди на утримання під вартою судді.

За результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого тимчасового відсторонення ВРП ухвалила **32** рішення, з яких **17** рішень про задоволення клопотань, **11** рішень про часткове задоволення клопотань, **1** рішення про відмову в задоволенні клопотання, **3** рішення про повернення клопотання без розгляду.

Розгляд Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя

78. Суддівська незалежність – це незалежність судді від будь-якого зовнішнього впливу на його рішення, гарантія того, що громадянам буде забезпечено неупереджений суд відповідно до закону. Це означає, що суддя має бути захищений від можливого тиску та іншого впливу як з боку законодавчої та виконавчої влади держави, так і з боку медіа, бізнесу, громадської думки тощо.

79. Одним з основних повноважень Вищої ради правосуддя є вжиття заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів. ВРП визначає як основний напрям своєї діяльності вирішення питання забезпечення незалежності судової влади, оскільки ефективного виконання суддею своїх функцій можливе лише за умови його незалежності.

Питання щодо втручання у діяльність суддів під час здійснення ними професійної діяльності на сьогодні залишається актуальним. Про це свідчить кількість звернень суддів із повідомленнями про втручання в діяльність під час здійснення правосуддя.

80. До Вищої ради правосуддя упродовж 2023 року надійшло **185** повідомлень про втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя.

З урахуванням повідомлень, які надійшли в попередні періоди, ВРП протягом 2023 року розглянула **208** повідомлень суддів.

За результатами розгляду **97** повідомлень про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, у тому числі за повідомленням члена ВРП, ухвалено **93** рішення про вжиття заходів реагування, серед яких звернення до прокуратури та органів правопорядку стосовно надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, внесення до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, тощо.

Розглянувши **111** повідомлень суддів про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, ВРП ухвалила **61** рішення про затвердження **97** висновків членів ВРП про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

ВРП ухвалила також **6** рішень із власної ініціативи в межах повноважень щодо вжиття заходів для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

На підставі Закону України від 15 березня 2022 року № 2128-ІХ «Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення сталого функціонування судової влади в період відсутності повноважного складу Вищої ради правосуддя» Голова Верховного Суду на початку 2023 року, в період відсутності повноважного складу ВРП, проводив перевірку повідомлень суддів про втручання в діяльність судді щодо здійснення правосуддя. З урахуванням повідомлень, які надійшли в попередні періоди, Голова Верховного Суду на початку 2023 року розглянув **10** повідомлень суддів, ухвалив **3** рішення про вжиття заходів реагування та **7** рішень про відмову у вжитті заходів.

81. У 2023 році ВРП вживала таких заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя:

Заходи	Суб'єкти, до яких зверталася Вища рада правосуддя	Кількість
Звернення щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, внесених до ЄРДР, за фактами, викладеними в повідомленнях суддів	Офіс Генерального прокурора	79
Повідомлення про втручання в діяльність судді	Офіс Генерального прокурора	1
Звернення щодо перевірки / розгляду повідомлення про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя на наявність ознак вчинення злочину, передбаченого статтею 376 КК України (втручання в діяльність судових органів)	Офіс Генерального прокурора	2
Звернення щодо розгляду повідомлення члена ВРП про втручання в діяльність як члена ВРП на наявність ознак вчинення злочину, передбаченого статтею 344 КК України	Офіс Генерального прокурора	1
Звернення стосовно кримінальних проваджень щодо вивчення за наявності підстав ефективності досудового розслідування та здійснення прокурорами нагляду за	Офіс Генерального прокурора	1

додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням		
Звернення стосовно кримінальних проваджень щодо вирішення питання про взяття на контроль стану розслідування в цих кримінальних провадженнях	Офіс Генерального прокурора	1
Звернення щодо перевірки законності та вмотивованості прийняття рішення про закриття кримінального провадження	Офіс Генерального прокурора	1
Звернення щодо перевірки в порядку, встановленому КПК України, обставин, зазначених у повідомленні судді про втручання в діяльність щодо здійснення правосуддя	Офіс Генерального прокурора	2
Звернення щодо перевірки законності та обґрунтованості невнесення відомостей до ЄРДР за повідомленням судді та забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених суддею, з дотриманням вимог статті 19 Конституції України та статті 214 КПК України	Офіс Генерального прокурора	1
Звернення щодо необхідності забезпечення проведення перевірки обставин, повідомлених судьями, з дотриманням приписів статті 19 Конституції України та статті 214 КПК України	Офіс Генерального прокурора	5
Звернення стосовно вжиття заходів щодо недопущення народним депутатом України висловлювань та дій, які розцінені як втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя	Верховна Рада України	1
Звернення щодо неприпустимості надання посадовими особами органу місцевого самоврядування публічних коментарів, які підривають незалежність судової влади, що негативно позначається на авторитеті правосуддя	Міська рада	1
Звернення стосовно недопущення втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя та порушення гарантій суддівської незалежності	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини	2
Звернення щодо перевірки відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку в діях адвоката	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури	1
Звернення щодо притягнення до встановленої законом відповідальності адвоката за вчинення його помічником дій, що можуть мати ознаки втручання в діяльність судді	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури	1
Звернення щодо врахування обставин, викладених у рішенні, під час складання кваліфікаційного іспиту за Програмою складання кваліфікаційного іспиту, затвердженою Радою адвокатів України	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури	1
Вказівка на необхідність дотримання співробітниками вимог відповідних організаційно-розпорядчих документів щодо пропуску до приміщень судів осіб та їх фіксації, а також щодо вжиття всіх необхідних заходів для припинення неправомірних дій осіб, які порушують громадський порядок під час розгляду справ судом	Служба судової охорони	1
Звернення уваги Уповноваженого із захисту	Уповноважений із захисту	1

державної мови на необхідність дотримання приписів статті 19 Конституції України та гарантій незалежності суддів та авторитету правосуддя під час здійснення повноважень з розгляду скарг фізичних та юридичних осіб на дії суду / суддів з підстав, визначених Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»	державної мови	
Внесення подання про притягнення до встановленої законом відповідальності за вчинення дій, що порушують гарантії незалежності суддів та підривають авторитет правосуддя	Головне управління Національної поліції у Львівській області	1
Внесення подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності посадових осіб за вчинення дій, що порушують гарантії незалежності суддів та підривають авторитет правосуддя.	Міністерство юстиції України	1

82. Вища рада правосуддя вживала заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя у таких випадках:

- ✓ отримання суддями листів від імені працівника поліції з вимогою надання грошової винагороди за невнесення відомостей до ЄРДР про вчинення злочину близьким родичем судді;
- ✓ проникнення до приміщення суду, пошкодження приміщення суду та майна, викрадення майна;
- ✓ використання, поширення персональних даних суддів та членів їхніх сімей;
- ✓ пропозиція надання судді неправомірної грошової винагороди за ухвалення відповідного судового рішення;
- ✓ звинувачення судді в отриманні неправомірної грошової винагороди;
- ✓ надсилання грошових коштів судді, помічнику судді;
- ✓ складення заповіту на користь судді;
- ✓ неналежна поведінка в суді учасників справ та вільних слухачів, поєднана з висловленням погроз на адресу суддів, у тому числі фізичною розправою;
- ✓ намагання адвоката вплинути на суд у позапроцесуальний спосіб, порушення порядку в судовому засіданні помічником адвоката;
- ✓ висловлювання народного депутата України під час виступу на пленарному засіданні Верховної Ради України, які містили заклики щодо кримінального провадження, яке перебуває на стадії судового розгляду;
- ✓ блокування роботи суду (повідомлення про замінування будівлі суду, мітинги);
- ✓ незаконне втручання в систему автоматизованого розподілу справ;
- ✓ виявлення в техніці, яка розміщена в кабінеті судді, спеціальних технічних засобів отримання інформації (стаття 359 КК України);
- ✓ підроблення судових рішень та інших офіційних документів;
- ✓ звернення до суду та намагання вплинути на суд у позапроцесуальний спосіб (телефоном, електронною поштою, засобами поштового зв'язку, смс-повідомленнями, через сторінки в соціальних мережах

тощо), у тому числі із безпідставними звинуваченнями щодо суддів, образами, погрозами фізичною розправою;

- ✓ заявлення прокурором відводу судді на підставі неперевіраних фактів;
- ✓ штучне створення підстав для відводу;
- ✓ створення в соціальній мережі Facebook фейкових сторінок від імені суддів;
- ✓ поширення в соціальній мережі Facebook та на інших інформаційних порталах відеосюжетів, публікацій негативного і провокаційного характеру щодо суддів, зокрема погроз;
- ✓ отримання доступу до месенджерів мобільного телефону судді;
- ✓ вжиття органом державної влади позапроцесуальних заходів щодо оскарження дій та процесуальних рішень судді у конкретній справі (звернення Міністерства юстиції України до Уповноваженого із захисту державної мови щодо процесуальних дій судді);
- ✓ отримання учасниками справи повідомлень від невідомих осіб із пропозицією вирішення справи в суді, зокрема за винагороду.

83. ВРП у 2023 році ухвалювала рішення про затвердження висновків членів Вищої ради правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя в таких випадках:

- подання учасниками судового процесу дисциплінарних скарг на дії судді;
- заявлення відводу судді, зокрема через обґрунтоване обвинувачення в отриманні неправомірної вигоди;
- звернення із заявою до ЄСПЛ;
- висловлення намірів / звернення учасників судових справ до правоохоронних органів щодо вчинення суддею злочинів під час здійснення правосуддя;
- звернення правоохоронних органів до судді щодо недопущення ухвалення певних рішень (задоволено заяву про відвід прокурора);
- неналежна поведінка, неповага до суду, розміщення в мережі Інтернет, соціальних мережах публікацій, відео інформаційного характеру, які містять суб'єктивну оцінку рішень та дій суддів, оголошень про збір інформації щодо суддів;
- порушення адвокатами порядку в судовому засіданні, заявлення безпідставних відводів, негативні висловлювання на адресу суддів;
- проведення слідчих дій (обшук, арешт тимчасово вилученого під час обшуку майна, несанкціоноване прослуховування розмов) у спосіб, регламентований КПК України;
- перевірка правомірності дій НАЗК під час складання протоколу про адміністративне правопорушення щодо судді;
- надіслання до суду, у тому числі на електронну пошту, звернень з питань здійснення суддею правосуддя / з питань отримання інформації щодо судді (особисті дані, посвідчення судді, присяга судді тощо);

- звинувачення судді у неправомірній поведінці;
- звернення до голови суду щодо проведення службового розслідування стосовно судді;
- висловлення намірів щодо пред'явлення позовних вимог до судді.

84. Із початком повномасштабного вторгнення ворога на територію України перед судовою системою, як і державою загалом, постала велика кількість викликів, один із яких – безпечне правосуддя.

За даними Офісу Генерального прокурора, протягом січня – листопада 2023 року збільшилася на третину, порівняно з аналогічним періодом минулого року, кількість облікованих кримінальних правопорушень проти правосуддя (з 3909 до 5217, або на 33,5 %) ²³.

85. Найважливіші результати роботи у 2023 році щодо підвищення рівня **забезпечення незалежності судді**:

ухвалення законодавства щодо вдосконалення процедур суддівської кар'єри та законів, спрямованих на відновлення дисциплінарного провадження; початок здійснення дисциплінарних проваджень щодо суддів;

утворення конкурсної комісії та оголошення конкурсу на зайняття посад керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника та 24 посад дисциплінарних інспекторів;

відновлення роботи ВККСУ щодо кваліфікаційного оцінювання суддів на відповідність займаній посаді;

повноцінна робота ВРП щодо виконання повноважень зі звільнення суддів, надання згоди на утримання суддів під вартою, розгляду повідомлень суддів про втручання тощо.

86. Серед пріоритетних завдань на наступний рік:

– забезпечення повної прозорості процедур добору суддів, їх зрозумілості як для кандидатів на посади суддів, так і для громадськості;

– забезпечення відповідності нових процедур призначення на посади суддів основним принципом інституційної та структурної незалежності судової влади;

– вирішення проблеми неоднозначного трактування понять «добročесність» і «етика» як правових категорій для формулювання вимог до моральних якостей суддів і кандидатів на посаду судді;

– розроблення та затвердження єдиних показників для оцінки добročесності та професійної етики судді, добročесності кандидата на посаду судді;

– формування за результатами прозорого відбору кандидатів служби дисциплінарних інспекторів та початок її роботи;

– встановлення механізмів забезпечення послідовності, передбачуваності та сталості дисциплінарної практики;

– самоочищення судової влади через дисциплінарні процедури.

---

²³Лист Офісу Генерального прокурора (вх. № 7344/0/8-23 від 22 грудня 2023 року).

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА КОЖНОГО НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

87. Усі мають право на доступ до справедливого, ефективного, зручного і своєчасного правосуддя, що функціонує на основі передових світових практик.

Право на судовий захист забезпечується конституційними гарантіями здійснення правосуддя виключно судами, утвореними законом.

Ніхто не може бути обмежений у праві на доступ до правосуддя, яке охоплює можливість особи ініціювати судовий розгляд та брати безпосередню участь у судовому процесі або позбавлений такого права²⁴.

88. В умовах воєнного стану та післявоєнний час постає завдання – забезпечити в Україні ефективне, безперервне функціонування судової влади, доступне правосуддя, ураховуючи обмежені фінансові ресурси, з метою стабільного виконання функції зі здійснення правосуддя.

Забезпечення рівності права на судовий захист залежить від однакової доступності судів у всіх регіонах, достатньої чисельності суддів та працівників апарату в судах, належного фінансового та матеріального забезпечення.

Питання оптимізації мережі судів

89. Одним з актуальних та невідкладних залишається питання **оптимізації мережі судів**. Згідно із частиною першою статті 125 Конституції України система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації. Принцип територіальності забезпечує територіальне розмежування компетенції судів загальної юрисдикції і зумовлений потребою доступності правосуддя на всій території України.

До впровадження нового адміністративно-територіального устрою України на підставі відповідних указів Президента України 2017 року, положення яких залишилися нереалізованими, мали відбутися ліквідація, утворення, реорганізація місцевих загальних судів.

На етапі виконання положень вказаних указів реєстрація новостворених окружних судів як юридичних осіб та одночасне продовження здійснення повноважень районними, міжрайонними, районними в містах, міськими, міськрайонними судами створюють видимість функціонування упродовж тривалого часу умовно «подвійної» мережі судів.

Крім того, нездійснення оптимізації мережі судів перешкоджає також розв'язанню проблеми стосовно приведення у відповідність до законодавства щодо декомунізації назв понад 100 судів.

---

²⁴Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012, пункт 2.2 (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-12?find=1&text=%D0%BD%D1%96%D1%85%D1%82%D0%BE#w1_1).

90. У зв'язку з прийняттям Верховною Радою України 17 липня 2020 року Постанови № 807-ІХ, реалізація якої призвела до зміни адміністративно-територіального устрою, кількість судів в Україні мала бути приведена у відповідність до кількості новостворених районів.

На підставі Закону України від 3 листопада 2020 року № 950-ІХ «Про внесення зміни до Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо територіальної юрисдикції місцевих судів на території України до прийняття закону щодо зміни системи місцевих судів на території України у зв'язку з утворенням (ліквідацією) районів» до набрання чинності законом України щодо зміни системи місцевих судів на території України у зв'язку з утворенням (ліквідацією) районів відповідні місцеві суди продовжували здійснювати повноваження у межах територіальної юрисдикції, визначеної до набрання чинності Постановою Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17 липня 2020 року № 807-ІХ, але не пізніше 1 січня 2022 року.

91. Відповідно до Закону України від 1 грудня 2022 року № 2808-ІХ «Про внесення зміни до пункту 3¹ розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України “Про судоустрій і статус суддів” щодо територіальної юрисдикції місцевих судів на території України до прийняття закону щодо зміни системи місцевих судів на території України у зв'язку з утворенням (ліквідацією) районів» відповідні місцеві суди продовжують здійснювати свої повноваження в межах територіальної юрисдикції, чинної до набрання чинності законом України щодо зміни системи місцевих судів на території України у зв'язку з утворенням (ліквідацією) районів, але не довше ніж один рік з дня припинення чи скасування воєнного стану на території України.

92. У висновках до Щорічної доповіді за 2022 рік одним із завдань визначено здійснення реорганізації та консолідації існуючої мережі судів загальної юрисдикції відповідно до нового адміністративно-територіального устрою для забезпечення кращого доступу до правосуддя, особливо на деокупованих територіях.

Мотивуючи доцільність оптимізації мережі судів скороченням витрат на їх утримання, ми не повинні забувати про забезпечення оптимального навантаження на кожен суд. Саме по собі укрупнення суду не призводить до скорочення навантаження. Потрібно враховувати кількість населення, внутрішню міграцію²⁵.

93. Побудова мережі судів має здійснюватися системно і комплексно, оскільки кінцевим споживачем судових послуг завжди є громадянин. Слід урахувати необхідність подолання судового навантаження різного рівня, оптимізації бюджетних витрат і впорядкування оплати праці працівників апаратів судів.

---

²⁵Виступ Голови ВРП Григорія Усика під час онлайн-зустрічі, організованої 1 листопада 2023 року Проектом USAID «Справедливість для всіх» (<https://hcj.gov.ua/news/optimizaciya-merezhi-sudiv-maye-buty-zorijentovana-na-gromadyanyna-grygoriy-usyk>).

94. Під час оптимізації мережі судів потрібно враховувати інфраструктуру регіону, логістику, а також можливість застосування ІТ-технологій, які довели свою ефективність під час воєнного стану та завдяки яким, зокрема, не було зупинено здійснення судочинства.

Зміна мережі судів у зв'язку з адміністративно-територіальною реформою також дасть можливість позбавитися назв судів, пов'язаних із комуністичним режимом та державою-агресором.

95. За рекомендаціями Звіту Європейської Комісії щодо України за 2023 рік оновлені ВККСУ та ВРП мають ініціювати створення нового адміністративного суду для розгляду справ за участю центральних органів влади, забезпечивши укомплектування цього суду належним чином перевіреними суддями. Це дасть змогу ефективно та справедливо вирішувати адміністративні спори за участю центральних органів влади²⁶.

96. У грудні 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України, яким ліквідовано Окружний адміністративний суд міста Києва (ОАСК), що розглядав спори за участю центральних органів влади. Відповідно до цього закону ОАСК було ліквідовано та зобов'язано передати справи Київському окружному адміністративному суду до моменту створення нового Київського міського адміністративного суду. Затримки з переданням справ та створенням нового суду, а також обмежені можливості Київського окружного адміністративного суду взяти на себе нові зобов'язання спричинили обмеження доступу громадян до правосуддя.

97. У Щорічній доповіді за 2022 рік ВРП наголошувала, що тривале неврегулювання ситуації з переданням адміністративних справ та забезпеченням їх розгляду ставить під загрозу додержання права громадян на справедливий судовий розгляд та доступність правосуддя, а також може призвести до обмеження можливостей реалізації конституційних прав громадян та їх захисту.

Конституційне право на справедливий суд зберігається в умовах воєнного стану. Адміністративні суди працюють на регулярній основі, однак з певними особливостями, зумовленими дотриманням заходів безпеки.

98. До Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини протягом 2023 року неодноразово надходили повідомлення громадян щодо тривалого судового розгляду справ. Передумовою таких порушень стало саме суттєве збільшення кількості справ, які перебувають у провадженні **Київського окружного адміністративного суду**, внаслідок ліквідації Окружного

---

²⁶Звіт Європейської Комісії щодо України за 2023 рік, SWD(2023) 699 final, Брюссель, 8 листопада 2023 року (https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en).

адміністративного суду міста Києва та недостатності кадрового забезпечення Київського окружного адміністративного суду²⁷.

99. Після передання Київському окружному адміністративному суду справ, підсудних ліквідованому Окружному адміністративному суду міста Києва, навантаження Київського окружного адміністративного суду загалом та кожного судді зокрема збільшилося в кілька разів, тобто стало фізично й технічно непомірним не лише для ефективного і своєчасного розгляду справ, а й для здійснення їх первинної реєстрації, що призвело до ускладнення роботи суду та неможливості забезпечення розгляду суддями справ у розумні строки.

100. Вища рада правосуддя погоджується, що таке навантаження є одним з найвищих серед окружних адміністративних судів, незважаючи на стабільно високий рівень надходження до них нових позовів та інших процесуальних документів щомісяця, та вчергове наголошує на важливості дотримання права громадян на справедливий і публічний розгляд справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

101. Вища рада правосуддя загалом підтримала положення законопроекту, яким запроваджуються нормативні передумови для механізму розподілу й передання судових справ, які були передані Київському окружному адміністративному суду, усім окружним адміністративним судам України.

До утворення нового суду такі законодавчі зміни очевидно сприятимуть забезпеченню доступу до правосуддя, зменшенню надмірного навантаження суддів Київського окружного адміністративного суду та своєчасному розгляду адміністративних справ, підсудних окружному адміністративному суду, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ, що, своєю чергою, забезпечить дотримання гарантій як учасників судових проваджень, так і суддів.

Суддівські кадри

102. Вища рада правосуддя вчергове наголошує на важливості дотримання права громадян на справедливий і публічний розгляд справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

З метою припинення порушення прав громадян розгляд судами справ має здійснюватися в обов'язковому порядку з дотриманням розумності строків розгляду справи, адже розумність строків є однією з гарантій справедливого суду та складовою реалізації права на доступ до правосуддя.

Через значну кількість вакантних посад суддів судові засідання у справах відкладаються на значний час, виникає загроза зниження якісних та кількісних показників розгляду справ, оскільки навантаження щодо розгляду судових справ, яке перекладається на інших суддів, є надмірним.

---

²⁷Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (вх. № 7286/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

103. Недостатнє кадрове забезпечення судової системи є однією з основних причин недотримання розумних строків судового провадження.

Результати моніторингу додержання права на доступ до правосуддя, що системно здійснюється Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, у межах парламентського контролю, засвідчують існування проблем із забезпеченням права на судовий розгляд справ упродовж розумного строку, що пов'язано із суттєвим навантаженням у судах, нестачею суддівських кадрів у судах першої та апеляційної інстанцій²⁸.

104. У Звіті Європейської комісії щодо України за 2023 рік вказано, що наприкінці 2022 року в Україні здійснювали правосуддя 4643 судді, що в середньому становило 11 суддів на 100 000 населення, порівняно із середнім європейським показником 22,2 судді на 100 000 населення того самого року.

105. За рекомендаціями, викладеними у Щорічній доповіді за 2022 рік, ВККСУ у співпраці з ВРП, РСУ, ДСА України мала здійснити оцінку потреби судової системи в суддях, з урахуванням умов воєнного стану та післявоєнної відбудови, шляхом проведення аудиту кількості діючих суддів та визначення їх кількісної потреби.

2 серпня 2023 року у Вищій раді правосуддя проведено робочу нараду щодо визначення кількості суддів у місцевих та апеляційних судах за участю членів ВРП, ВККСУ, представників РСУ, Верховного Суду, ДСА України, НШСУ, на якій запропоновано для подолання кадрового голоду в судах визначити тимчасову кількість суддів, щоб завершити добір на посади суддів місцевих судів та розпочати нові конкурси на зайняття посад суддів у судах апеляційних інстанцій.

106. Рішенням Вищої ради правосуддя від 24 серпня 2023 року № 852/0/15-23 «Про визначення кількості суддів у місцевих та апеляційних судах»²⁹ у місцевих та апеляційних судах визначено **7976** посад суддів.

Фактична кількість суддів апеляційних та місцевих судів станом на кінець грудня 2023 року – **4697** суддів (здійснюють правосуддя **4165** суддів).

Юрисдикція	Гранична кількість суддів	Фактична кількість суддів	Здійснюють правосуддя
Апеляційні адміністративні	283	155	153
Апеляційні господарські	247	122	120
Апеляційні загальні	1081	429	422
Окружні	663	525	444

²⁸Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (вх. № 7286/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

²⁹Рішення ВРП від 24 серпня 2023 року № 852/0/15-23 «Про визначення кількості суддів у місцевих та апеляційних судах» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/40862>).

адміністративні			
Місцеві господарські	650	459	427
Місцеві загальні	5022	3007	2599
Разом	7976	4697	4165

107. У 7 місцевих загальних судах (Апостолівський районний суд Дніпропетровської області, Баранівський районний суд Житомирської області, Лугинський районний суд Житомирської області, Чуднівський районний суд Житомирської області, Устинівський районний суд Кіровоградської області, Татарбунарський районний суд Одеської області, Ріпкинський районний суд Чернігівської області) не здійснюється правосуддя через відсутність повноважного суддівського складу (судді призначені вперше на посаду строком на п'ять років, повноваження яких припинились у зв'язку із закінченням строку, на який їх було призначено; судді, які перебувають у відпустках для догляду за дитиною; відсторонені судді тощо).

У 34 судах правосуддя здійснює 1 суддя, 85 судів здійснюють правосуддя при фактичній кількості суддів у цих судах 50 % та менше від граничної кількості суддів³⁰.

108. До заповнення вакансій суддів з метою збалансування навантаження органи суддівського врядування застосовують процедуру відрядження суддів, оскільки навантаження судів різне не лише по регіонах, а й у межах одного регіону у зв'язку зі зміною територіальної підсудності судових справ.

Протягом 2023 року, станом на 5 червня 2023 року, ВРП ухвалила: 6 рішень про відрядження та про продовження строку відрядження суддів; 17 рішень про повернення до ДСА України повідомлень про необхідність відрядження; 7 рішень про залишення без розгляду повідомлень ДСА України про відрядження суддів та продовження строку відрядження; 9 рішень про дострокове закінчення відрядження суддів; 3 рішення про відмову у достроковому закінченні відрядження суддів; 2 рішення про залишення без розгляду повідомлення ДСА України про дострокове закінчення відрядження судді.

Після відновлення роботи ВККСУ впродовж серпня – грудня 2023 року ВРП ухвалила 43 рішення: 22 рішення про відрядження 24 суддів; 19 рішень про дострокове закінчення відрядження 19 суддів; 1 рішення про відмову у відрядженні 1 судді; 1 рішення про відмову у достроковому закінченні відрядження 1 судді.

109. Відновлення діяльності ВККСУ дало можливість розпочати процес заповнення понад 2000 суддівських вакансій.

14 вересня 2023 року ВККСУ оголосила про проведення конкурсу на зайняття 560 вакантних посад суддів у місцевих судах для кандидатів, зарахованих до резерву. У резерві на заміщення вакантних посад суддів

³⁰Лист ДСА України (вх. № 7265/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

місцевих судів перебуває 585 кандидатів на посаду судді. Також розпочато конкурс на заповнення більше ніж 500 вакантних посад суддів судів апеляційної інстанції³¹.

Матеріально-технічне забезпечення судів та виклики воєнного часу

110. З початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну зафіксовано більше ніж 100 тисяч воєнних злочинів, скоєних російськими військовими. Це свідчить про те, що вже найближчим часом суди України розглядатимуть значну кількість справ, пов'язаних з воєнними злочинами, до результатів розгляду яких буде прикута увага суспільства.

На думку РСУ, це додатково свідчить про обов'язок держави забезпечити належне матеріально-технічне оснащення судів для підготовки до розгляду великої кількості надскладних справ, підготовку і забезпечення належного рівня знань суддів, які здійснюватимуть розгляд справ відповідної категорії, а також про необхідність завчасної підготовки всіх судових установ до належного, такого, що не допускатиме викривлень та лише сприятиме підвищенню довіри суспільства до судів і суддів, висвітлення перебігу і результатів розгляду справ, пов'язаних із воєнними злочинами.

111. Констатуючи незадовільний стан матеріально-технічного забезпечення, РСУ висловила пропозицію щодо необхідності проведення ДСА України інвентаризації можливостей судових установ для розгляду справ, пов'язаних із воєнними злочинами. Результатом такої інвентаризації має стати вжиття відповідними управліннями судової адміністрації невідкладних і дієвих заходів щодо забезпечення всім судам фактичної можливості розгляду справ цієї категорії.

З метою забезпечення належної підготовки суддів до розгляду зазначених справ доцільно проаналізувати, хто із суддів брав участь у навчальних заходах з метою поглиблення знань у відповідній сфері та хто із них міг би бути залучений для навчання колег, а також які навчальні курси слід рекомендувати для впровадження Національній школі суддів України тощо³².

112. У висновках Щорічної доповіді за 2022 рік зазначалося про необхідність формування ДСА України плану дій щодо відновлення пошкоджених / зруйнованих будівель (приміщень) органів та установ системи правосуддя, вжиття всіх необхідних та можливих заходів, визначених законодавством, з метою забезпечення якнайшвидшого відновлення зруйнованих судів та належних умов їх діяльності, у тому числі через використання інструментів, що забезпечуються функціонуванням Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України.

³¹Лист ВККСУ (вх. № 7231/0/8-23 від 20 грудня 2023 року).

³²Лист РСУ (вх. № 7307/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

113. Унаслідок збройної агресії російської федерації Україні завдано величезної шкоди, що призвело до появи низки проблем, зокрема пов'язаних із потребою забезпечення доступу до суду.

Станом на кінець грудня 2023 року від початку повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України **131 приміщення** у 123 судових установах зазнали пошкоджень різного ступеня, зокрема й повного руйнування та розкрадання майна, зокрема зруйновані повністю 124 приміщення 113 судів, з них **15 приміщень** судів.

116 приміщень судових установ пошкоджено частково: вибиті вікна, в деяких відсутнє електро-, тепло-, водопостачання, пошкоджено стелю, зали судових засідань, внутрішні двері, зазнали руйнування внутрішні перегородки між кабінетами тощо. У деяких будівлях місцевих судів на початку бойових дій були вибиті або пошкоджені вікна, а вже згодом будівлі зазнали додаткових пошкоджень.

Найбільше пошкоджено / зруйновано приміщень судових установ у Харківській (23), Донецькій (18) та Миколаївській (20) областях.

114. ДСА України разом із Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України розпочала роботу щодо включення до переліку користувачів Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, судів, органів та установ системи правосуддя, державних підприємств, з визначенням функції публічного реєстратора та користувача, з наданням відповідних прав перегляду реєстрової інформації щодо об'єктів нерухомого майна, які обліковуються на балансах в межах області / населеного пункту.

ДСА України в листопаді 2023 року надала доступ до Реєстру пошкодженого та знищеного майна з визначенням функції користувача реєстрової інформації для здійснення перегляду інформації, внесеної публічними реєстраторами.

У результаті такої роботи на кінець 2023 року до Реєстру пошкодженого та знищеного майна внесено інформацію щодо 10 пошкоджених приміщень судів та опрацьовується питання щодо внесення інформації про решту пошкоджених приміщень³³.

Фінансове забезпечення судів

115. Органи судової влади повинні мати достатні фінансові й адміністративні ресурси для належного виконання своїх функцій та гарантування спроможності діяти незалежно. Стале забезпечення фінансування судів з метою створення належних умов для діяльності є однією з конституційних гарантій реалізації прав і свобод громадян, їх судового захисту

---

³³Лист ДСА України (вх. № 7265/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

та невід'ємною складовою незалежності як окремого судді, так і судової влади загалом.

116. Централізований порядок фінансування судових органів з Державного бюджету України в обсягах, які мають забезпечувати належні економічні умови для повного і незалежного здійснення правосуддя, фінансування потреб судів (витрати на розгляд судових справ, оплата комунальних послуг, ремонт і охорона судових приміщень, придбання оргтехніки, поштові витрати тощо), має обмежити будь-який вплив на суд та бути спрямованим на гарантування незалежної судової діяльності.

117. Судова система потерпає від значного недофінансування, яке ще більше посилюється загарбницькою війною та її впливом на фінансові ресурси держави. Усвідомлюючи реалії сьогодення та враховуючи, що економіка України функціонує в умовах безпрецедентних викликів, Вища рада правосуддя з розумінням ставиться до складної фінансово-економічної ситуації в державі, однак вважає за необхідне наголосити на проблемах фінансового забезпечення потреб судової гілки влади, належний рівень якого сприятиме забезпеченню кожного доступу до правосуддя, скороченню строків розгляду судових справ та збільшенню кількості розглянутих судових справ, що в сукупності мінімізує можливі порушення прав осіб, які звернулися до суду, та, відповідно, підвищить рівень довіри до суду і авторитет правосуддя в суспільстві.

118. Загальна потреба ДСА України як головного розпорядника коштів у бюджетних призначеннях у 2023 році становила 33 710,1 млн гривень.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» ДСА України були передбачені бюджетні призначення в сумі 17 324,5 млн грн, що більше на 407,0 млн грн, ніж на кінець 2022 року, однак ці кошти забезпечили лише **56,2 %** необхідних соціальних видатків системи правосуддя, потреба у видатках на оплату комунальних послуг та енергоносіїв була забезпечена в повному обсязі, інші поточні видатки судів, органів і установ системи правосуддя задоволені на 42,8 %.

На оплату праці та нарахування на неї спрямовано 89 % бюджетних призначень, на оплату комунальних послуг і енергоносіїв – близько 4 % бюджетних призначень 2023 року, питома вага інших поточних видатків на забезпечення судочинства становила 7 %.

Судова система має соціально спрямований бюджет, видатки розвитку становили лише 2 % загальних бюджетних призначень та були призначені у IV кварталі 2023 року за рахунок понадпланових надходжень спеціального фонду державного бюджету, а на забезпечення здійснення судочинства й оплату комунальних послуг та енергоносіїв спрямовано лише 10 % фінансового ресурсу³⁴.

---

³⁴Лист ДСА України (вх. № 7265/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

119. З метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя в частині належного фінансування та умов для функціонування судів, органів та установ системи правосуддя у 2024 році ВРП, реалізуючи повноваження, встановлені Конституцією України, 24 серпня 2023 року ухвалила рішення № 853/0/15-23 «Про публічне звернення Вищої ради правосуддя до Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України»³⁵, яке оприлюднено на вебсайті ВРП та надіслано до Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України.

120. Недостатнє фінансування судів має наслідком не лише їх неможливість забезпечувати належне функціонування та виконання процесуальних обов'язків, а й створює безпосередні ризики для незалежності суддів та здійснення судочинства. Суд є основою правової держави, що набуває ще більшого й особливого значення під час функціонування держави в умовах воєнного стану, тому недостатня увага до фінансування судів не може бути виправдана³⁶.

121. У порядку реагування на Щорічну доповідь за 2022 рік суди висловили позицію стосовно необхідності вдосконалення законодавства щодо забезпечення житлових умов суддів та працівників апарату суду у зв'язку із проблемами, що додатково виникли в умовах воєнного стану (руйнування житла, переміщення з тимчасово окупованих територій).

Положення про порядок надання службового житла й користування ним судьями, працівниками апаратів судів, працівниками Державної судової адміністрації України та територіальних управлінь Державної судової адміністрації України, затверджене наказом ДСА України від 22 грудня 2017 року № 1122, не відповідає вимогам сьогодення.

122. Майже всі суди, які надали пропозиції до цієї доповіді, зауважили, що критично низький рівень **заробітної плати працівників апаратів судів** призводить до звільнення кваліфікованих працівників.

Європейська комісія у Звіті щодо України за 2023 рік також констатувала, що зазначений персонал судів суттєво недофінансовується, що призводить до відтоку кадрів та порушення роботи судів.

123. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини вважає, що під час підготовки Щорічної доповіді варто зосередитися, зокрема, на критичній ситуації, яка склалася у зв'язку з відтоком кадрового потенціалу із судової системи через вкрай низький рівень оплати праці найнижчої ланки державних службовців апаратів загальних місцевих та апеляційних судів, а саме секретарів судових засідань та помічників суддів. Низький рівень фінансового забезпечення і оплати праці найнижчої ланки державних

---

³⁵Рішення ВРП від 24 серпня 2023 року № 853/0/15-23 «Про публічне звернення Вищої ради правосуддя до Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/40860>).

³⁶Лист Асоціації правників України (вх. № 7333/0/8-23 від 22 грудня 2023 року).

службовців апаратів загальних місцевих та апеляційних судів призводить до систематичного та масового звільнення працівників, що порушує нормальне функціонування судів. Водночас належний рівень оплати праці працівників суду забезпечить додаткові гарантії незалежності суду³⁷.

124. Питання забезпечення належного рівня оплати праці працівників апаратів судів протягом 2023 року не вирішене та залишається одним з основних викликів, що мають бути подолані для забезпечення роботи судової влади держави.

У межах проведення в Україні реформи оплати праці державних службовців у 2023 році проведено класифікацію посад державної служби. Суди, органи та установи системи правосуддя провели класифікацію посад державної служби наприкінці 2023 року та на початку 2024 року.

Кабінет Міністрів України видав постанову від 29 грудня 2023 року № 1409 «Питання оплати праці державних службовців на основі класифікації посад у 2024 році», якою затверджено Схему посадових окладів на посадах державної служби з урахуванням сімей і рівнів посад, юрисдикції та типів державних органів у 2024 році та Перелік типових посад державної служби в межах рівнів посад. Проте цей Перелік не містить посад державної служби, які наявні лише в судах, органах та установах системи правосуддя, у зв'язку із чим питання оплати праці державних службовців судової влади залишилося неврегульованим.

З метою вирішення зазначеного питання ДСА України підготувала проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Питання оплати праці державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя на основі класифікації посад у 2024 році», який покликаний упорядкувати умови оплати праці державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя.

Вища рада правосуддя підтримала підготовлений ДСА України проєкт постанови Кабінету Міністрів України, ухваливши 16 січня 2024 року рішення № 100/0/15-24 щодо звернення до Кабінету Міністрів України про унормування умов оплати праці державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя на основі класифікації посад у 2024 році.

Не припинена практика встановлення в законі про Державний бюджет України на відповідний рік окремого розміру прожиткового мінімуму, який застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді та є меншим, ніж прожитковий мінімум, визначений для працездатних осіб, який із 2021 року становить 2102 гривні.

Електронне судочинство / цифровізація

125. Розвиток **електронного судочинства**, цифровізація елементів судового процесу, впровадження електронного суду та вдосконалення ЄСІТС є важливими кроками підвищення якості судових сервісів, покращення доступу

³⁷Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (вх. № 7286/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

до правосуддя для багатьох громадян, скорочення видатків на матеріально-технічне забезпечення діяльності органів судової влади.

Ураховуючи важливість та складність напряму цифрового розвитку, що потребує чіткого плану дій та розподілу функцій, а також забезпечення заходів зі створення та належного функціонування ЄСІТС, ВРП 19 жовтня 2023 року оголосила про наявність вакантної посади заступника Голови Державної судової адміністрації України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації. Опрацювання документів, проведення співбесід із кандидатами на цю посаду та подання ВРП пропозицій щодо кандидатур для призначення на вакантну посаду доручено Постійній комісії Вищої ради правосуддя з питань Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, до роботи якої з правом дорадчого голосу та надання консультативної допомоги залучалися фахівці, які тривалий час сприяють Вищій раді правосуддя в питанні розбудови ЄСІТС. Призначення на посаду заступника Голови Державної судової адміністрації України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації відбулося 12 березня 2024 року.

126. ЄСІТС суттєво застаріла і недостатньо фінансується. Її апаратна, програмна та мережева інфраструктура, а також система управління інформаційно-комунікаційними технологіями потребують повної модернізації.

За фінансової підтримки Проєкту ЄС «Право-Justice» та у плідній співпраці з ДСА України, ВРП, Міністерством цифрової трансформації України, ВККСУ та за підтримки Комітету Верховної Ради України з питань правової політики завершено технічний аудит підсистем (модулів) ЄСІТС³⁸.

У 2024 році Україна має завершити комплексний ІТ-аудит, зокрема наявних ІТ-систем, бізнес-процесів та організаційної структури. За результатами такого аудиту буде ухвалено та розпочато реалізацію дорожньої карти модернізації ІТ в судовій системі, включно з розробкою нової системи управління справами³⁹. Такі завдання постали перед державою в контексті євроінтеграційних процесів.

127. Відповідно до інформації ДСА України станом на перше півріччя 2023 року середній рівень забезпечення місцевих та апеляційних судів засобами інформатизації становив близько 77 %.

Близько 90 % наявної комп'ютерної та оргтехніки, серверів та комплектів обладнання для аудіо-, відеофіксування судового засідання придбано до 2015 року (вироблене до 2015 року). Це обладнання є морально зношеним та фізично застарілим, не дає можливості забезпечувати повноцінне функціонування електронних сервісів, запроваджених у функціонування ЄСІТС. Через відсутність фінансування заходів з інформатизації в частині

³⁸Повідомлення «Завершено технічний аудит підсистем (модулів) ЄСІТС» (<https://dsa.court.gov.ua/dsa/pres-centr/news/1531641/>).

³⁹Звіт Європейської Комісії щодо України за 2023 рік, SWD(2023) 699 final, Брюссель, 8 листопада 2023 року, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en.

придбання обладнання суди та територіальні управління ДСА України не мають можливості замінити цю застарілу техніку⁴⁰.

128. ВРП рішенням від 12 жовтня 2023 року № 977/0/15-23 «Про затвердження Змін до Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи»⁴¹ привела норми вказаного Положення у відповідність до нових вимог Закону України № 3200-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремих підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами».

129. Законодавчі зміни спрямовані на поліпшення доступу до правосуддя через забезпечення розвитку електронного судочинства з урахуванням світових стандартів у галузі інформаційних технологій, його інтегрування в національну інфраструктуру електронного врядування через, зокрема, впровадження сучасного електронного діловодства в суді, електронного ведення справ, електронних комунікацій із судом, кабінету судді та кабінету учасника процесу.

130. Реалізація цих законодавчих змін забезпечить поступове впровадження електронних комунікацій із судом, а також сприятиме обов'язковій реєстрації та використанню електронних кабінетів у ЄСІТС представниками правничих професій, юридичними особами та фізичними особами – підприємцями. Обов'язкова реєстрація в електронному кабінеті окремої категорії учасників судового процесу дасть змогу судам здійснювати повідомлення та виклики учасників в електронній формі, заощаджуючи кошти (витрати на папір, марки, канцелярію), а також дасть можливість суттєво економити час (здійснення виклику в електронній формі, на відміну від виклику поштою, займає лічені години), що є однією із ключових умов забезпечення незалежності суддів⁴².

131. З 18 жовтня 2023 року запроваджена обов'язкова наявність електронного кабінету в ЄСІТС для адвокатів, нотаріусів, державних та приватних виконавців, арбітражних керуючих, судових експертів, органів державної влади та інших державних органів, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб. Закон передбачає, що в разі звернення до суду особи, яка зобов'язана зареєструвати електронний кабінет, але не виконала цього обов'язку, суд залишить без руху документи такої особи або поверне їх (залежно від виду процесуального документа). Інші особи реєструють свої електронні кабінети в ЄСІТС в добровільному порядку.

⁴⁰Лист ДСА України (вх. № 7265/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

⁴¹Рішення ВРП від 12 жовтня 2023 року № 977/0/15-23 «Про затвердження Змін до Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/41029>).

⁴²Лист ДСА України (вх. № 7265/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

132. З моменту впровадження підсистем «Електронний суд» та «Електронний кабінет» станом на грудень 2023 року зареєстровано близько 270 тис. електронних кабінетів, із них близько 204 тис. – фізичними особами. В електронній формі надіслано більше 1 млн заяв та проведено з використанням підсистеми відеоконференцзв'язку більше 1 млн судових засідань⁴³.

133. За інформацією ДСА України, упродовж 2023 року забезпечено інтеграцію підсистеми «Електронний суд» з Єдиним державним вебпорталом електронних послуг «Портал Дія», суддям забезпечено можливість отримувати за запитом інформацію з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та Єдиного державного демографічного реєстру; запроваджено сервіс з автоматичного надсилання судами судових викликів і повідомлень учасникам судового процесу за допомогою месенджера «Viber», за рахунок міжнародної технічної допомоги планується завершити розроблення програмного продукту Єдиного державного реєстру виконавчих документів та за можливості здійснити його впровадження протягом 2024 року⁴⁴.

134. В умовах усвідомлення безальтернативності розвитку електронного судочинства з урахуванням світових тенденцій розвитку інформаційних технологій слід напрацювати спільні плани продовження зусиль із цифровізації судової системи з метою підвищення рівня прозорості, ефективності та доступу до правосуддя. Упровадження всіх модулів електронних реєстрів та систем забезпечує комплексний, ефективний та зручний підхід до управління судовою діяльністю, що сприяє покращенню обслуговування громадян, підвищенню довіри до судової системи та оптимізації витрат.

Триває розбудова нормативної бази, зокрема, у 2023 році до Верховної Ради України внесено проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» від 23 листопада 2022 року, реєстраційний № 8219.

Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо забезпечення поетапного впровадження Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи» від 23 лютого 2024 року № 3604-ІХ, який містить положення щодо обміну електронними документами та дистанційної участі у кримінальному провадженні.

Цифровий архів

135. У Щорічній доповіді за 2022 рік зазначено про необхідність вивчення питання щодо можливості створення централізованого архівування судових

⁴³Лист ДСА України (вх. № 7265/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

⁴⁴Лист ДСА України (вх. № 7265/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

справ (загальнодержавного рівня) із визначенням категорій справ, які будуть зберігатися, що сприятиме розвантаженню приміщень судів, розвитку цифровізації судових справ та створенню системи їх збереження.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини пропонує додатково до створення централізованого архіву розглянути можливість здійснення обліку та реєстрації справ, які вдалося вивезти з тимчасово окупованих територій і територій бойових дій та проаналізувати документи, що вдалося зберегти у цифровому форматі⁴⁵.

136. За інформацією ДСА України, наразі триває робота з вивчення механізмів та процесів поступової цифровізації судових справ та подальшого створення централізованої системи їх збереження з урахуванням викликів воєнного стану, які постали перед судовою системою⁴⁶.

Зміна територіальної підсудності судових справ

137. Робота судів в умовах воєнного стану – це нові виклики, з якими ніхто раніше не стикався. Через окупацію частини території України різко зросла кількість судів, що не можуть здійснювати правосуддя. Як наслідок, збільшилося навантаження інших судів через тимчасову **зміну територіальної підсудності судових справ**.

138. До повноважень ВРП віднесено ухвалення за поданням Голови Верховного Суду рішень про зміну територіальної підсудності судових справ, що розглядаються в суді, у разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами.

У період відсутності повноважного складу ВРП повноваження щодо зміни територіальної підсудності судових справ здійснював Голова Верховного Суду. Станом на 10 січня 2023 року у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану загалом змінено територіальну підсудність судових справ 171 суду, з яких 54 суди відновили роботу.

139. Необхідними умовами для відновлення роботи судів є відсутність безпекових загроз та належні матеріально-технічні умови для відновлення здійснення правосуддя (виконання ремонтних робіт у приміщенні суду, забезпечення оргтехнікою, відновлення мережі Інтернет та телефонного зв'язку).

Упродовж 2023 року відновлено роботу 6 судів, територіальна підсудність судових справ яких змінювалася.

Відновили роботу Снігурівський районний суд Миколаївської області (з 1 квітня 2023 року), Березнегуватський районний суд Миколаївської області

⁴⁵Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (вх. № 5679/0/8-23 від 13 жовтня 2023 року).

⁴⁶Лист ДСА України (вх. № 7265/0/8-23 від 21 грудня 2023 року).

(з 3 квітня 2023 року), Барвінківський районний суд Харківської області (з 1 травня 2023 року), Балаклійський районний суд Харківської області (з 1 червня 2023 року), Херсонський міський суд Херсонської області (з 1 червня 2023 року, 12 червня 2023 року – дата початку процесуальної діяльності суду), Красноармійський міськрайонний суд Донецької області (з 7 серпня 2023 року).

140. У пропозиціях РСУ, наданих у порядку реагування на Щорічну доповідь за 2022 рік, зазначено про доцільність розроблення і затвердження єдиного Алгоритму дій органів судової влади, судів, суддів на випадок ситуацій, що можуть призвести до загибелі людей, пошкодження державного майна тощо. Такий алгоритм має бути розроблений за участю представників всіх органів судової влади та містити конкретний перелік дій відповідальних осіб у разі настання тих чи інших обставин і загроз, включно із загрозами воєнного характеру, техногенними катастрофами та надзвичайними природними явищами.

141. Відновлення правосуддя на деокупованих територіях – складний процес, що потребує залучення численних органів державної влади та місцевого самоврядування, значних витрат та вжиття великої кількості заходів організаційного характеру.

Рада суддів України пропонує вжити заходів для розроблення Алгоритму відновлення правосуддя на деокупованих територіях, який би окреслював етапи відповідних організаційних заходів, визначав відповідальних осіб та строки здійснення відповідних дій, а також порядок фінансування всіх необхідних процесів⁴⁷.

142. Основні результати, спрямовані на поліпшення доступу до правосуддя впродовж 2023 року:

оголошення ВККСУ про проведення конкурсів на зайняття вакантних посад суддів у місцевих та апеляційних судах;

здійснення процедури відрядження суддів з метою збалансування навантаження суддів;

відновлення роботи судів, територіальна підсудність судових справ яких змінювалася;

започаткування вивчення механізмів та процесів поступової цифровізації судових справ і подальшого створення централізованої системи їх збереження;

здійснення роботи із внесення до Реєстру пошкодженого та знищеного майна інформації щодо пошкоджених приміщень судів.

143. Пріоритетні завдання на наступний рік:

– врегулювання питання зміни системи місцевих судів в Україні у зв'язку з утворенням (ліквідацією) районів та проведення ефективної оптимізації мережі судів для забезпечення доступу до правосуддя;

---

⁴⁷Лист РСУ (вх. № 5969/0/8-23 від 1 листопада 2023 року).

- моніторинг зруйнованих і пошкоджених приміщень, розкрадених та пошкоджених матеріально-технічних ресурсів судів, а також визначення необхідності та черговості їх відновлення;
- відновлення доступу до правосуддя на деокупованих територіях;
- необхідність подолання кадрової кризи в судовій системі України;
- вирішення питання забезпечення конкурентної оплати праці працівників апаратів судів з метою забезпечення судів кваліфікованим персоналом у достатній кількості;
- поліпшення фінансового забезпечення судової системи, ефективне використання ресурсів;
- продовження цифровізації судової системи, модернізації ІТ в судовій системі, зокрема розроблення нової системи управління справами.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

144. Основні цінності ЄС включають верховенство права та повагу до прав людини, тому незалежна, якісна та ефективна судова система має першочергове значення. Судова реформа в контексті європейської інтеграції є процесом динамічного та безперервного розвитку української судово-правової системи відповідно до політичних, соціальних, фінансово-економічних змін у межах єдиного європейського простору.

145. Забезпечення функціонування й розвитку незалежної, ефективною та надійної системи правосуддя з подальшим зміцненням структурної незалежності судової влади, розширенням доступу до правосуддя та підвищенням ефективності правосуддя вимагає консолідації зусиль всіх гілок державної влади, щоб постійно оцінювати поточні виклики у сфері правосуддя, визначати пріоритетні цілі та відповідні заходи для їх досягнення.

146. Під час реформування судової влади Україна зробила суттєвий крок для закладення фундаменту системи правосуддя з метою зміцнення судової незалежності та підзвітності.

Прогрес у судових реформах залишається життєво важливим для посилення стійкості України та верховенства права і зумовлює необхідність розроблення стратегії розвитку системи правосуддя для реагування на виклики воєнного часу.

Незалежна судова система, яка здатна ефективно захистити права, є запорукою майбутнього успіху України. У час післявоєнного відновлення ці фактори будуть необхідні для гарантування прозорості та безпеки інвестицій.

147. До основних здобутків 2023 року варто віднести відновлення повноцінної роботи ВРП та ВККСУ. Це зміцнює стійкість судової влади під час війни, сприяє розвитку демократичних реформ та реформ у сфері верховенства права, необхідних для стійкості України та успішної європейської інтеграції.

Довіра громадськості до ВРП та ВККСУ стане підґрунтям зміцнення довіри суспільства до судів.

148. Серед пріоритетних завдань на наступний рік у сфері функціонування органів судової влади залишається забезпечення всебічного фахового обговорення всіх пропонованих ідей зміни правового регулювання, урахування позиції судової влади в умовах відсутності у ВРП права законодавчої ініціативи та необхідність упровадження відповідних гарантій для забезпечення стабільної та безперебійної роботи органів суддівського врядування.

149. Стратегічною метою є подальший розвиток законодавства щодо питання надання ВРП права законодавчої ініціативи та права на звернення до Конституційного Суду України для забезпечення більш ефективного відстоювання суддівської незалежності.

150. Незадовільний упродовж кількох років стан кадрового забезпечення судів погіршився у 2023 році у всіх регіонах України. Упродовж року звільнено з різних підстав 325 суддів, нові судді протягом вказаного періоду до судів призначені не були. Найгіршою та такою, що потребує першочергового вирішення, є ситуація із заповненням вакантних посад суддів в апеляційних судах.

ВККСУ після відновлення діяльності розпочала здійснення заходів із кадрового наповнення судів. Вплив цих заходів на стан доступу громадян до правосуддя стане відчутним уже у 2024 році після проведення конкурсів на зайняття посад суддів, завершення проведення кваліфікаційного оцінювання з метою підтвердження відповідності займаній посаді.

151. Очікується перезапуск відбору суддів на основі вдосконалених правових стандартів, зокрема чітких критеріїв доброчесності та професіоналізму. Визначення переліку та змісту критеріїв доброчесності дасть змогу суддям краще оцінювати свої вчинки та розуміти наслідки недоброчесної поведінки, а кандидатам – краще оцінити вимоги до посади судді.

Професійна поведінка судді, а саме дотримання вимог доброчесності та професійної етики, мають основоположне значення для підтримання довіри до органів правосуддя. На виконання вимог законодавства, що стосуються вдосконалення процедур суддівської кар'єри ВРП має затвердити єдині показники для оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді) після консультацій з ВККСУ, РСУ та ГРД.

152. Поряд із позитивними зрушеннями щодо діяльності ВРП та ВККСУ незмінно залишаються проблемними питання фінансового забезпечення діяльності судової влади.

Фінансування судової системи має відбуватися згідно із ретельно спланованою оптимізацією видатків та мережі судів. ДСА України має

розробити нормативи кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів.

ВРП необхідно затвердити нормативи кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів та оприлюднити їх, провівши попередньо консультації за участю ДСА України, ВККСУ, РСУ, суддів, неурядових організацій, міжнародних організацій, учасників проєктів міжнародної технічної допомоги.

153. Для оперативного вирішення питань, які стосуються статусу та функціонування судів, органів та установ системи правосуддя, судоустрою і статусу суддів тощо необхідна злагоджена комунікація з Парламентом та Урядом, ефективна взаємодія органів суддівського врядування, органів та установ системи правосуддя.

154. Найкращим інструментом відновлення довіри та зміцнення авторитету судової влади є невідворотність покарання суддів за вчинення корупційних правопорушень. Заходи щодо боротьби з корупцією в судовій системі мають бути засновані на принципах верховенства права.

У зв'язку з поточним узгодженням українського законодавства з *acquis* ЄС удосконалення та узгодженість законів України є критично важливими. Належне законодавство зменшує можливості для суддів ухвалювати свавільні рішення, що є одним із ключових чинників корупції.

155. До найважливіших результатів роботи 2023 року в напрямі підвищення рівня забезпечення незалежності суддів слід віднести ухвалення законів, спрямованих на відновлення дисциплінарного провадження.

З метою негайного відновлення дисциплінарної функції ВРП з 1 листопада 2023 року відновлено розподіл між членами ВРП скарг щодо дисциплінарного проступку судді та скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора, розподіл яких було припинено 5 серпня 2021 року. Сформовано склад трьох Дисциплінарних палат Вищої ради правосуддя, із 22 листопада 2023 року розпочалися засідання Дисциплінарних палат.

156. Вища рада правосуддя утворила конкурсну комісію для проведення конкурсу на зайняття посади керівника служби дисциплінарних інспекторів, його заступника та дисциплінарного інспектора, оголосила конкурс на зайняття посад керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника та 24 посад дисциплінарних інспекторів.

157. Ухвалення законів, спрямованих на відновлення дисциплінарного провадження стосовно суддів є важливим результатом спільної діяльності упродовж 2023 року, необхідним для належного функціонування судової системи та забезпечення незалежності суддів.

Одне з основних завдань Вищої ради правосуддя на 2024 рік – розпочати роботу служби дисциплінарних інспекторів, яка зможе якісно реалізовувати повноваження ВРПІ щодо здійснення дисциплінарних проваджень стосовно суддів. Водночас потребує вирішення питання оптимізації підстав дисциплінарної відповідальності суддів.

158. Кінцевою метою реалізації заходів, спрямованих на забезпечення незалежності суддів, має бути посилення ефективності судового захисту, що, своєю чергою, підвищить рівень довіри до суду.

Слід урахувати, що, окрім відкритості та прагнення до вдосконалення організації роботи судів, велике, якщо не основне, значення для підвищення довіри громадян мають судові рішення, які повинні бути вмотивованими, ґрунтуватися на принципах законності та справедливості. Це надзвичайно важливий складник сприйняття судової системи громадськістю, на цьому має бути зосереджена головна увага суддівського корпусу.

159. Питання впливу чи тиску на суддю під час здійснення правосуддя також залишається актуальним. Про це свідчить кількість звернень суддів із повідомленнями про втручання в їхню професійну діяльність.

160. Серед пріоритетних питань – узгодження оптимізації мережі судів і планів щодо черговості відбудови та відновлення судів, які постраждали внаслідок ворожих атак.

161. Ураховуючи роль незалежності суддів та ефективності судової влади для процесу євроінтеграції України, доцільно є запровадити законодавчий механізм представлення щорічної доповіді про стан забезпечення незалежності суддів в Україні у Верховній Раді України для обговорення проблемних питань стану незалежності суддів, результатом якого має бути прийняття Парламентом відповідного акта.